

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Igno Žimkaus
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Rangos sutarčių atirbojimo nuo panašių sutarčių problematika

Vadovas: Lekt. dr. Stasys Drazdauskas

Recenzentas: Doc. dr. Algirdas Taminskas

Vilnius
2017

Turinys

Įvadas	3
1. Rangos sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai	6
2. Rangos sutarties atskyrimas nuo pirkimo-pardavimo sutarties	11
2.1. Pirkimo-pardavimo sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai	11
2.2. Rangos ir pirkimo-pardavimo sutarties atribojimas	13
2.2.1. Būsimo gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutarties atribojimas nuo rangos sutarties	15
2.2.2. Papildomi rangos ir pirkimo-pardavimo sutarties atribojimo pagrindai	18
2.3. Rangos ir pirkimo-pardavimo sutarties atribojimas užsienio teisėje	24
3. Rangos sutarties atskyrimas nuo paslaugų sutarties	27
3.1. Paslaugų sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai	27
3.2. Rangos sutarčių atribojimas nuo paslaugų sutarčių	29
3.2.1. Susitarimai paslaugų sutartyse dėl rezultato pasiekimo	32
3.2.2. Subsidiarius rangos sutarčių nuostatų taikymas paslaugų sutartims	34
3.3. Rangos sutarties atribojimas nuo paslaugų sutarties užsienio teisėje	36
4. Rangos sutarties atribojimas nuo autorinio kūrinio užsakymo sutarties.....	39
4.1. Autorinio kūrinio užsakymo sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai	39
4.2. Autorinių kūrinio užsakymo sutarčių atskyrimas nuo rangos sutarčių	40
Išvados ir pasiūlymai	45
Literatūros sąrašas.....	47
Santrauka.....	52
Summary	53

Ivadas

Temos aktualumas. Rangos sutartis yra viena iš praktikoje dažniausiai naudojamų ir pasitaikančių sutarčių rūšių. Atsižvelgiant į tai, tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektais rangos sutarčių teisingas atribojimas nuo panašių sutarčių yra reikšmingas teisiniam tikrumui ir aiškumui užtikrinti. Todėl, ginčų dėl šių panašių sutarčių atribojimo teorijoje ir teismų praktikoje buvimas rodo būtinybę gilesnei ir išsamesnei šio klausimo analizei ir dėl to, kad šios sutartys dominuoja civiliniuose teisiniuose santykiuose, ypač komerciniuose teisiniuose santykiuose, šių sutarčių atskyrimas turi didelę praktinę reikšmę tiek sprendžiant susidariusius ginčus, tiek siekiant jų išvengti.

Pažymėtina, kad šis darbas originalus tuo, kad be bendrųjų rangos ir panašių sutarčių atribojimo pagrindų, šiame darbe taip pat yra nagrinėjamas papildomas rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atribojimo pagrindas, atsižvelgiant ir į 1980 m. Jungtinių Tautų konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių, bei yra nagrinėjamos rangos ir paslaugų sutartis sugretinančios teisės normos, taip pat autorinių kūrinio užsakymo sutarčių prigimtis ir santykis su rangos sutartimis.

Darbo tikslas – ištirti rangos, pirkimo-pardavimo, paslaugų ir autorinių kūrinio užsakymo sutarčių atribojimo pagrindus, taip pat šioms sutarčių rūšims taikytinas specifines taisykles, susijusias su šių sutarčių atribojimu ar sugretinimu, siekiant pateikti išvadas probleminių aspektų sprendimui, pateikti pasiūlymus įstatymų leidėjui bei gaires teismų praktikos vystymui.

Darbo uždaviniai:

1. Nustatyti rangos sutarties kvalifikuojančius požymius bei išanalizuoti teismų praktikoje įtvirtintų rangos sutarties kvalifikuojančių požymių tinkamumą ir pagrįstumą;
2. Išanalizuoti rangos bei būsimą gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutarties santykį ir nustatyti rangos bei pirkimo-pardavimo sutarčių papildomos atribojimo taisyklės aiškinimą, pateikti įstatymų leidėjui siūlymą dėl šios taisyklės formuluotės patobulinimo;
3. Atskleisti paslaugų sutarčių, kuriomis susitariama pasiekti rezultatą, tikslą ir išanalizuoti įstatymų leidėjo įtvirtintą galimybę paslaugų sutartims taikyti rangos sutartis reglamentuojančias teisės normas, pateikiant išvadą dėl šios taisyklės būtinumo ir pagrįstumo;
4. Atskleisti autorinių kūrinio užsakymo sutarčių santykį su rangos sutartimis ir nustatyti autorinių kūrinio užsakymo sutarčių prigimtį teisės sistemoje.

Tyrimo objektas. Nustatant rangos sutarčių kvalifikuojančius požymius bus analizuojamas reglamentavimas, doktrina, į ką atsižvelgiant bus pateikta teismų praktikoje įtvirtintų rangos sutarčių kvalifikuojančių požymių kritika. Analizuojant rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atribojimo problematiką daugiausiai dėmesio bus skiriama papildomų rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atribojimo pagrindų analizei, t.y. taisyklei, pagal kurią privalo būti atsižvelgiama į atliekamų darbų kiekį bei vertę. Šios taisyklės analizei bus skirta daugiausiai dėmesio dėl to, kad teismų praktikoje nėra pateikiamas detalus ir aiškus šios taisyklės aiškinimas bei dėl to, kad ši taisyklė analizuojama lyginant beveik identišką reglamentavimą 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijoje tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių. Rangos ir paslaugų sutarčių atveju daugiausiai dėmesio bus skirta rangos sutartis reglamentuojančių teisės normų taikymo paslaugų sutartims taikymo galimybei, vertinant pagrįstumą ir būtinumą. Autorinių kūrinio užsakymo sutarčių atveju, šių sutarčių ir rangos sutarčių santykis bus nagrinėjamas remiantis Lietuvos teisės doktrina, kartu įvertinant autorinių kūrinio užsakymo sutarčių reglamentavimą Lietuvos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme bei Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse.

Tyrimo metodai. Darbo tikslams pasiekti buvo naudojamas loginis ir sisteminis metodai, atliekant teisinio reglamentavimo, teismų praktikos ir doktrinos analizę, vertinant jų ryšį bei pateikiant išvadas. Lingvistinis metodas buvo naudojamas analizuojant įtvirtintą aktualų teisinį reglamentavimą ir to pasekmes bei iš jo išplaukiančias išvadas. Taip pat bus naudojamas lyginamasis metodas analizuojant 1980 m. Jungtinių Tautų konvenciją dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių bei analizuojant užsienio valstybių, t.y. Jungtinės Karalystės ir Vokietijos Federacinės Respublikos įtvirtintą reglamentavimą, siekiant pasiremti šių valstybių praktika pateikiant šio darbo išvadas. Pažymėtina, jog šiame darbe buvo apsiribota Jungtinės Karalystės ir Vokietijos Federacijos teisės sistemomis, atsižvelgiant į ribotą darbo apimtį bei siekiant išanalizuoti bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijų valstybių praktiką, kurios šaltiniai ir teisės aktai prieinami anglų kalba.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturios pagrindinės dalys bei išvados ir pasiūlymai. Pirmojoje darbo dalyje yra aptariama rangos sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai. Antrojoje, trečiojoje ir ketvirtojoje dalyse, atitinkamai, yra aptariamos pirkimo-pardavimo, paslaugų ir autorinio kūrinio užsakymo sutarčių sampratos bei kvalifikuojantys požymiai, kuriais remiantis yra pateikiami šių sutarčių atribojimo nuo rangos sutarties pagrindai ir yra atskleidžiami bei išanalizuojami šių sutarčių atribojimo probleminiai klausimai.

Šaltiniai. Rengiant šį darbą didžiausią reikšmę turėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo bei Lietuvos apeliacinio teismo praktika, kuria remiantis buvo sprendžiami darbo

uždaviniai. Taip pat darbo tikslo pasiekimui buvo remtasi doktrinos šaltiniais, įskaitant ir Lietuvos, ir užsienio teisės mokslininkų parengtais darbais, o rangos ir autorinių kūrinio užsakymo sutarčių atribojimo problematikos analizei išskirtinę reikšmę turėjo V. Mizaro monografija „*Autorių teisė: II tomas*“.

1. Rangos sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai

Siekiant tinkamai bei išsamiai išnagrinėti rangos sutarčių atribojimo nuo panašių sutarčių probleminius aspektus, visų pirma yra būtina aptarti ir išnagrinėti rangos sutarties sampratą, atskleisti jos dalyką ir kitus šios sutarties rūšies kvalifikuojančius požymius. Tik išgryninus rangos sutarties kvalifikuojančius požymius bus galima pateikti rangos sutarčių atribojimo nuo panašių sutarčių kriterijus.

Pagrindinis šaltinis, reglamentuojantis rangos teisinius santykius, yra Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (toliau – CK). CK šeštosios knygos XXXIII skyriuje yra reglamentuojama ranga, kuriame yra nustatoma rangos sutarties samprata, dalykas, reglamentuojami tokie klausimai, kaip darbų atlikimo terminai, darbų kaina ir kt. Šalia CK, kaip aktualus rangos sutartims teisės aktas, yra įvardintinas Lietuvos Respublikos statybų įstatymas, nustatantis įvairias specialias teises bei pareigas rangovui ir užsakovui. Žinoma, šio įstatymo teisės normos nėra taikomos bendrai rangos sutartims, o yra taikytinos išimtinai statybos rangos sutartims, t.y. vienai iš rangos sutarčių rūšių. Atitinkamai paminėtina, kad poįstatyminiais teisės aktais – statybų techniniais reglamentais – yra nustatomi reikalavimai statybos darbams, statinių konstrukcijoms ir pan., kurie privalo būti įgyvendinami vykdant statybos rangos sutartis. Tačiau pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos statybų įstatymas ir statybų techniniai reglamentai šiame darbe nebus išsamiai nagrinėjami, nes juose nėra nustatomi kvalifikuojantys rangos sutarčių požymiai.

CK 6.644 str. 1 d., įtvirtinančioje rangos sutarties sampratą, nustatoma, kad rangos sutartimi viena šalis (rangovas) įsipareigoja atlikti tam tikrą darbą savo rizika pagal kitos šalies (užsakovo) užduotį ir perduoti šio darbo rezultatą užsakovui, o užsakovas įsipareigoja atliktą darbą priimti ir už jį sumokėti.¹

Paminėtina, kad rangos sutartis dažnai yra kompleksinė ir daugiapakopė. Ją neretai lydi kreditavimo sutartys, įkeitimo, garantijų ir laidavimo sutartys, skolos perkėlimo ir reikalavimo perleidimo sutartys, subrangos sutartys, draudimo ir kiti sutartiniai santykiai.²

Taigi, pirma, pažymėtina, kad rangos sutartis yra dvišalė sutartis, nes sutartis yra sudaroma abiejų šalių suderinta valia bei sutartimi yra nustatomos priešpriešinės pareigos abiem šalims. Iš vienos pusės, rangovas įsipareigoja atlikti tam tikrą darbą pagal užsakovo užduotį ir jį perduoti užsakovui, o užsakovas, atitinkamai, įsipareigoja šį darbo rezultatą priimti bei už jį sumokėti. Priešpriešinių pareigų egzistavimas tarp rangos sutarties šalių taip pat yra pabrėžtas ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) praktikoje,

¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios, 2000 m., Nr. VIII-1864.

² STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*, Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 211-212.

pažymint, kad rangos sutarties šalių teisės ir pareigos turi priešpriešinį pobūdį – vienos šalies teisės atitinka kitos šalies pareigas.³ Antra, rangos sutartis yra konsensualinė sutartis, t.y. tokiai sutarčiai sudaryti pakanka šalių susitarimo ir jis laikomas sudarytu nuo šalių susitarimo dėl esminių sandorio sąlygų momento.

Rangos sutartis yra atlygintina sutartis. Minėtoje CK 6.644 str. 1 d. nurodoma, kad už atliktus darbus užsakovas privalo atsiskaityti, taip pat CK 6.653 str. 1 d. yra nustatyta, kad rangos sutartyje nurodoma darbų kaina arba jos apskaičiavimo būdas ir kriterijai.⁴ Tačiau rangos sutarties darbų kaina negali būti laikoma esmine sutarties sąlyga. To paties CK 6.653 str. 1 d. numatyta, jog jeigu sutartyje kaina nenurodoma, ji nustatoma pagal šio kodekso 6.198 straipsnio nustatytas taisykles. Remiantis šia norma akivaizdu, kad rangos sutarties šalys neprivalo susitarti dėl atliekamų darbų kainos, t.y. susitarimo dėl kainos nebuvimas neturi įtakos sutarties sudarymui ir jos galiojimui. Tokia išvada taip pat darytina dėl to, kad rangos darbų kaina sutarties galiojimo metu gali kisti remiantis CK 6.653 str. 4 ir 6 dalimis, 6.684 str. 4 d. bei 6.685 str. 2 d. Nustatius, jog darbų kaina nėra esminė rangos sutarties sąlyga, taip pat pažymėtina, jog atlygintinumas nėra rangos sutarties kvalifikuojantis požymis. Jeigu šalys, sudarydamos rangos sutartį, susitartų, jog darbų kaina yra lygi nuliui, t.y. sutartis yra neatlygintinė, šis sutartis vis tiek būtų kvalifikuojama kaip rangos sutartis ir ją reglamentuotų CK normos, reglamentuojančios rangos teisinius santykius.

Taip pat paminėtina, kad viena iš esminių rangos sutarties sąlygų yra darbų atlikimo termino numatymas. CK 6.652 str. 1 d. nustato, jog rangos sutartyje nustatoma darbų pradžia ir pabaiga; šalys taip pat gali nustatyti atskirų darbų atlikimo terminus (tarpiniai terminai). Remiantis šia teisės norma galima matyti, jog įstatymų leidėjas nėra numatęs galimybės rangos sutarties šalims nesutarti dėl darbų atlikimo termino ir nėra galimybės, pavyzdžiui, vadovautis protingu terminu. Todėl darbų atlikimo termino numatymas yra būtina sutarties sąlyga, dėl kurios šalys privalo susitarti, kad rangos sutartis būtų laikoma sudaryta. Atitinkamai, didelę reikšmę rangos sutarčių atveju turi ir tarpinių terminų nustatymas, nes terminų pažeidimo teisinių pasekmių taikymas skiriasi priklausomai nuo to, ar rangovas pažeidžia visų darbų atlikimo galutinį terminą, ar tarpinius terminus. LAT pažymi, jog pirmuoju atveju taikytina CK 6.652 str. 4 d. Antruoju atveju užsakovas gali, jei mano, kad toks pažeidimas yra esminis sutarties pažeidimas, atitinkantis CK 6.217 str.

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Marketas“ v. UAB „Magirnis“, Nr. 3K-3-561-378/2016.

⁴ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000 m., Nr. VIII-1864.

2 d. 1–5 p. įtvirtintas sąlygas, vienašališkai nutraukti sutartį.⁵ Tačiau darbų atlikimo terminas, kaip esminė rangos sutarties sąlyga, negali būti laikoma kvalifikuojančiu požymiu, nes termino nustatymas yra būdingas daugeliui sutarčių rūšių bei, išskyrus įstatymų nustatytais atvejais, remiantis CK 6.156 str. įtvirtintu sutarčių laisvės principu, gali būti laisvai keičiamas, nenaudojamas, numatomas neterminuotas ir pan.

Paminėtina, kad CK yra išskiriamos kelios atskiros rangos rūšys, kurioms kartu su bendrosiomis normomis, įtvirtintomis CK šeštosios knygos XXXIII skyriaus pirmame skirsnyje, yra taikomos ir atitinkamos specialiosios teisės normos – vartojimo ranga; statybos ranga; projektavimo ir tyrinėjimo darbų ranga; mokslinio tyrimo, bandomieji, konstravimo ir technologiniai darbai. Vartojimo ranga, akivaizdu, skiriasi tik subjektais, t.y. vartojimo rangos normos bus taikomos tada, kai viena iš šalių yra vartotojas, o kita verslininkas. Kitos rangos sutarčių rūšys, išskirtos CK, tarpusavyje skiriasi specifiškai išskirtais rangos sutarties dalykais, kurie yra detaliau apibrėžiami negu CK 6.645 str. 1 d.

Taigi, pagrindinis rangos sutarčių kvalifikuojantis požymis, manytina, yra rangos sutarties dalykas. Būtent rangos sutarties dalykas yra įtvirtintas CK 6.645 str. 1 d. – rangos sutartis sudaroma pagaminti arba perduoti tam tikrą darbo rezultatą arba atlikti kitokius darbus, kurių metu sukurtas rezultatas perduodamas užsakovui. Taigi, rangos sutarties dalyką sudaro du elementai: prievolė atlikti tam tikrą darbą ir prievolė perduoti šio darbo rezultatą, turintį materialią išraišką. LAT pažymi, jog tai gali būti naujo daikto sukūrimas arba naujų savybių jau esančiam daiktui suteikimas (remontas, patobulinimas ir pan.).⁶ Tačiau pažymėtina, kad LAT nurodymas, jog rangos sutarties dalykas yra tam tikro darbo rezultatas, turintis būtent materialią išraišką, nėra visiškai teisingas. CK 6.645 str. 1 d. įtvirtintas rangos sutarties dalyko apibrėžimas nelemia išvados, jog darbo rezultatas turi turėti materialią išraišką. Lingvistiškai aiškinant CK naudojamą terminiją „perduoti tam tikrą darbo rezultatą“ darytina išvada, kad darbo rezultato išraiška nėra svarbi kvalifikuojant sutartį kaip rangos sutartį, o esminis požymis yra tai, kad darbo rezultatą būtų galima perduoti, nesvarbu ar jis turi materialią ar nematerialią išraišką. Tokios išvados darytinos ir atsižvelgiant į CK nustatytas rangos sutarties rūšis – pvz., mokslinio tyrimo ar projektavimo ir tyrinėjimo darbų rangos darbų rezultatai neturės materialios išraiškos kaip ji suprantama įprastos rangos ar statybos rangos atveju, tačiau, nepaisant to, rangovams

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Hidras“ v. UAB „Projestos projektai“, Nr. 3K-3-311-415/2015.

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje V.Buivydo gamybinės komercinės įmonės „Šaka“ v. UAB „Baltic Wood Service“, Nr. e3K-3-334-684/2016.

atlikus darbus pagal tokias rangos sutartis, bus sukurtas nematerialaus pobūdžio rezultatas, kurį bus galima perduoti užsakovams.

Atsižvelgiant į CK 6.645 str. nustatytą rangos dalyką, galima daryti išvadą, kad rangos sutarties dalykas turi būti pakankamai aiškiai apibrėžtas. Tokią išvadą taip pat suponuoja CK 6.645 str. 1 d. antrasis sakinytis, numatantis, jog rangovas iki sutarties sudarymo privalo suteikti užsakovui visą reikiamą informaciją, susijusią su darbų atlikimu, taip pat informaciją apie darbui atlikti būtinas medžiagas bei darbui atlikti reikalingą laiką. Tokių reikalavimų nustatymas reiškia, kad rangos sutarties dalykas yra individualaus pobūdžio.

Toliau, kalbant apie rangos sutarties kvalifikuojančius požymius, būtina aptarti rangos sutarties vykdymo ypatumus. Pagal CK 6.644 str. 3 d., rangovo ir užsakovo nesieja pavaldumo ar kitokie priklausymo santykiai. Atitinkamai, pagal CK 6.645 str. 3 d., jeigu sutartis nenustato ko kita, rangovas darbus atlieka savo rizika ir savarankiškai nustato užsakovo užduoties įvykdymo būdus. Taigi, rangos sutarties kvalifikuojančiu požymiu laikytinas rangovo savarankiškumas, t.y. pavaldumo nebuvimas, vykdant užsakovo užduotį bei rangovo veikimas savo rizika. Toks rangos sutarties požymis pagrindžiamas tuo, kad rangos sutarties dalykas nustato išimtinai tik darbų rezultatų perdavimą. Rezultatų pasiekimo būdas nėra svarbus ir jį gali pasirinkti pats rangovas, taip pat šis gali pasitelkti ir trečiuosius asmenis vykdant sutartį, t.y. subrangovus (CK 6.650 str.). Pažymėtina, kad rangovo savarankiškumas ir veikimas savo rizika laikytini to paties kvalifikuojančio požymio sudėtiniais elementais, nes šie kvalifikuojantys požymiai yra glaudžiai susiję ir, galima laikyti, yra susipynę tarpusavyje. Tačiau, vis dėlto, veikimas savo rizika nėra būtinas savarankiškumo kvalifikuojančio požymio elementas, nes rangos sutarties šalys pagal CK 6.645 str. 3 d. gali susitarti dėl rizikos paskirstymo ir užduoties įvykdymo būdo, tokiu būdu pašalinant rangovo veikimą savo rizika. Nepaisant tokio susitarimo, pavaldumo nebuvimas visada yra išlaikomas, todėl veikimas savo rizika yra papildomas rangovo savarankiškumo požymis, kuris nėra būtinas.

Paminėtina, kad aukščiau nurodyti rangos sutarties kvalifikuojantys požymiai yra nustatyti ir kasacinio teismo praktikoje. LAT nurodo, jog tam, kad šalių santykiai būtų kvalifikuojami kaip rangos, būtina nustatyti šiuos požymius:

- 1) rangos sutarties tikslas yra gauti tam tikrą darbo rezultatą (CK 6.644 str. 1 d., 6.645 str.1 d.);
- 2) darbo rezultatas gaunamas rangovui dirbant savo rizika (CK 6.645 str. 3 d., 6.649 str. 1 d. 2 p.);

3) rangovas atlieka darbą, siekdamas tam tikro rezultato, savarankiškai (CK 6.644 str. 3 d., 6.645 str. 3 d.).⁷

Atsižvelgiant į aukščiau nustatytus kvalifikuojančius rangos sutarties požymius, manytina, jog LAT nurodytas antrasis rangos sutarties kvalifikuojantis požymis neturėtų būti išskirtas atskirai nuo trečiojo, t.y. nuo savarankiškumo ir pavaldumo nebuvimo. Dėl minėtos galimybės sutarties šalims susitarti dėl rizikos paskirstymo, tam, kad sutartis galėtų būti kvalifikuojama kaip rangos sutartis, nėra būtina nustatyti rangovo veikimą savo rizika. Tačiau nustačius kartu rangovo veikimą ne savo riziką bei esminį elementą – pavaldumą – tokia sutartis negalėtų būti kvalifikuojama kaip rangos sutartis, o turėtų būti kvalifikuojama kaip terminuota darbo sutartis pagal Lietuvos Respublikos darbo kodeksą.

Vadovaujantis aukščiau nurodytomis aplinkybėmis, argumentais ir LAT praktika darytina išvada, jog rangos sutartys nuo panašių sutarčių privalo būti atibojamos vadovaujantis dviem pagrindiniais rangos sutartį kvalifikuojančiais požymiais: rangos sutarties dalyku – prievole atlikti tam tikrą darbą ir prievole perduoti individualaus pobūdžio darbo rezultatą, ir rangovo veikimu savarankiškai – nesant tarp užsakovo ir rangovo pavaldumo bei rangovui veikiant savo rizika. Remiantis šiais nustatytais rangos sutartis kvalifikuojančiais požymiais, toliau šiame darbe bus pateikiami rangos sutarčių atibojimo nuo panašių sutarčių pagrindai, kriterijai bei motyvai ir atitinkamai aptariamos įvairios teorijoje ir praktikoje išskylančios problemos.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „YIT Technika“ v. AB „Kraft Foods Lietuva“, Nr. 3K-3-110/2013.

2. Rangos sutarties atskyrimas nuo pirkimo-pardavimo sutarties

2.1. Pirkimo-pardavimo sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai

Aptarus rangos sutarties sampratą ir nustacius jos kvalifikuojančius požymius, toliau aptartina į rangos sutartį viena panašiausių sutarčių rūšių, t.y. pirkimo-pardavimo sutartis. Atitinkamai, kaip ir rangos sutarties atveju, tam, kad būtų galima tinkamai atskleisti rangos sutarties ir pirkimo-pardavimo sutarties atribojimo kriterijai bei atribojimo problematika, pirma yra būtina nustatyti pirkimo-pardavimo sampratą ir šių sutarčių kvalifikuojančius požymius.

Taigi, pirkimo-pardavimo sutartis yra reglamentuojama CK šeštosios knygos XXIII skyriuje. Tai yra pagrindinis šaltinis, nustatantis pirkimo-pardavimo sutarties sampratą, šalių teises ir pareigas. Kitas svarbus šaltinis yra Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, reglamentuojantis viešųjų pirkimo-pardavimo sutarčių sudarymo tvarką ir sąlygas. Taip pat, kaip svarbus pirkimo-pardavimo sutarčių šaltinis, įvardintina 1980 m. Jungtinių Tautų Konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių, kuri, rangos sutarties atribojimo nuo pirkimo-pardavimo sutarties kontekste, šiame darbe bus aptarta atskirai.

CK 6.305 str., apibrėžiančiame pirkimo-pardavimo sutarties sampratą, 1 d. nustatyta, jog pirkimo-pardavimo sutartimi viena šalis (pardavėjas) įsipareigoja perduoti daiktą (prekę) kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą (prekę) ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą (kainą). Kaip ir rangos sutarties atveju galima matyti, jog pirkimo-pardavimo sutartis taip pat yra dvišalė bei konsensualinė sutartis. Pirkimo-pardavimo sutartis laikoma sudaryta nuo šalių susitarimo dėl esminių sutarties sąlygų bei yra dvišalė, nes yra būtina abiejų šalių suderinta valia ir kiekviena iš šalių turi priešpriešines pareigas. Taip pat pirkimo-pardavimo sutartys yra ekvivalentinės sutartys, t.y. šalims konkrečiai žinoma, ką viena iš kitos gaus, ir yra aiškus būsimos naudos dydis.⁸

Kaip ir rangos sutartys, pirkimo-pardavimo sutartys yra atlygintinos sutartys, tačiau kaip ir rangos sutarčių atveju laikytina, jog pirkimo-pardavimo kaina nėra esminė pirkimo-pardavimo sutarties sąlyga. Vėlgi, tokia išvada darytina remiantis CK 6.313 str. 2 d., nustatančia, kad tais atvejais, kai pirkimo-pardavimo sutartyje nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nenurodyta kaina ar nenurodyta tvarka jai nustatyti ir šalys nėra susitarusios

⁸ MIKELĖNAS, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 201.

kitaip, laikoma, kad šalys turėjo omenyje kainą, kuri sutarties sudarymo metu buvo įprastai toje prekybos srityje mokama už tokius pat daiktus, parduodamus atitinkamomis aplinkybėmis, o jeigu ši kaina neegzistuoja, – protingumo kriterijus atitinkanti kaina. Taigi šalims pirkimo-pardavimo sutartyje nenustačius kainos, sutartis nebus laikoma negaliojančia. Tokios pozicijos laikosi ir LAT, nuroydamas, jog nors kaina ir nėra esminė sutarties sąlyga, pirkimo–pardavimo sutartis galioja ir nesant susitarimo dėl kainos, pirkimo–pardavimo sutartis yra atlygintinė sutartis, todėl, kai joje nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nustaatyta kaina ar nenurodyta jos nustatymo tvarka ir šalys nėra susitarusios kitaip, laikoma, kad šalys turėjo omenyje kainą, kuri, sudarant sutartį, buvo įprastai toje prekybos srityje mokama už tokius pat daiktus, parduodamus atitinkamomis aplinkybėmis, o jeigu ši kaina neegzistuoja, – protingumo kriterijus atitinkanti kaina (CK 6.313 straipsnio 2 dalis).⁹ Paminėtina, kad doktrinoje buvo išsakyta pozicija, kad pirkimo-pardavimo sutarties šalys privalo susitarti dėl kainos, priešingu atveju, sutartis būtų laikoma nesudaryta, todėl atitinkamai laikyta, jog sutarties kaina yra viena iš esminių pirkimo-pardavimo sutarties sąlygų.¹⁰ Tačiau, remiantis anksčiau nurodytais argumentais ir LAT praktika, akivaizdu, jog tokia pozicija yra nepagrįsta ir kaina negali būti laikoma pirkimo-pardavimo sutarties esmine sąlyga, išskyrus įstatymų numatytais atvejais, pvz., kaip nustatoma CK 6.397 str. 1 d., jog nekilnojamojo daikto pirkimo–pardavimo sutartyje privalo būti nurodyta parduodamo nekilnojamojo daikto kaina.

Nepaisant to, kad kaina nelaikytina esmine pirkimo-pardavimo sutarties sąlyga, manytina, jog atlygintinumas turi būti laikomas pirkimo-pardavimo sutarčių kvalifikuojančiu požymiu. Tokia išvada darytina dėl to, kad, jeigu pirkimo-pardavimo sutartis nepasižymėtų atlygintinumu, tokia sutartis atitiktų dovanojimo sutarties sampratą, įtvirtintą CK 6.465 str. 1 d. – pagal dovanojimo sutartį viena šalis (dovanotojas) neatlygintinai perduoda turtą ar turtinę teisę (reikalavimą) kitai šaliai (apdovanotajam) nuosavybės teise arba atleidžia apdovanotąjį nuo turtinės pareigos dovanotojui ar trečiajam asmeniui – kurios pagrindinis kvalifikuojantis požymis yra būtent neatlygintinumas. Pažymėtina, kad LAT lygiai taip pat nurodo, jog atlygintinumas yra vienas pirkimo–pardavimo sutartį kvalifikuojančių požymių.¹¹

Pagrindinis pirkimo-pardavimo sutarties kvalifikuojantis požymis yra jos dalykas, t.y. prievolė perduoti daiktą ir nuosavybės teisę pirkėjui. Pagal CK 6.306 str. 1 d. pirkimo–

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje O.V. v. A.P., R.P., R.J.S., Nr. 3K-3-15-701/2015.

¹⁰ STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*, Vilnius: Eugrimas, 2005, p. 193.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje A.D. v. UAB „Statybos linija“, AB SEB bankas, Nr. 3K-3-11/2014.

pardavimo sutarties dalyku gali būti neišimti iš apyvartos daiktai, kuriuos pardavėjas jau turi ar kurie gali būti sukurti ar pardavėjo įgyti ateityje, vertybiniai popieriai ir kitokie daiktai bei turtinės teisės. Šio straipsnio 2 dalis papildomai numato, jog pirkimo–pardavimo sutarties dalyku taip pat gali būti prieauglis, derlius ir kiti atsirandantys daiktai. Priešingai negu kaina, pirkimo–pardavimo dalykas yra esminė sutarties sąlyga. LAT pažymi, jog pirkimo–pardavimo sutarties sąlyga dėl sutarties dalyko (perleidžiamų daiktų) yra esminė sutarties sąlyga, ji laikoma suderinta, jeigu sutarties turinys leidžia nustatyti daikto pavadinimą ir kiekį (CK 6.306 str. 4 d.), šalims nesusitarus dėl šios, sąlygos pirkimo–pardavimo sutartis laikoma nesudaryta, tokia sutarties spraga negali būti užpildyta teismo.¹² Galiausiai paminėtina, jog susitarimo dalyko apibrėžimui yra keliami minimalūs reikalavimai. Pagal CK 6.306 str. 4 d. pirkimo–pardavimo sutarties sąlyga dėl sutarties dalyko laikoma suderinta, jeigu sutarties turinys leidžia nustatyti daikto (prekės) pavadinimą ir kiekį.

Vadovaujantis šiomis aplinkybėmis, darytina išvada, jog tam, kad sutartį būtų galima kvalifikuoti kaip pirkimo–pardavimo sutartį, yra būtina nustatyti du kvalifikuojančius požymius – atlygintinumą ir pirkimo–pardavimo sutarties dalyką. Remiantis šiais požymiais, kartu su nustatytais rangos sutarties kvalifikuojančiais požymiais, toliau bus pateikiami rangos ir pirkimo–pardavimo sutarčių atribojimo kriterijai bei pagrindai ir atitinkamai bus aptariami tiek teorijoje, tiek praktikoje išskylantys šių sutarčių rūšių atribojimo probleminiai aspektai.

2.2. Rangos ir pirkimo–pardavimo sutarties atribojimas

Visų pirma, rangos sutartis ir pirkimo–pardavimo sutartis privalu atriboti teoriniame, koncepciniame lygmenyje. Nustačius teorinius šių sutarčių atskyrimo pagrindus bus pereita prie specifinių šių sutarčių atribojimo atvejų ir įstatyme nustatytų specialių atvejų ir taisyklių, taikytinų atribojant rangos ir pirkimo–pardavimo sutartis.

Taigi, vadovaujantis nustatytais rangos ir pirkimo–pardavimo sutarčių kvalifikuojančiais požymiais, pažymėtina, kad rangos ir pirkimo–pardavimo sutartys turi tik vieną bendrą kvalifikuojantį požymį – dalyką, pagal kurį šios sutartys ir bus atribojamos. Pirkimo–pardavimo sutarties kvalifikuojantis požymis – atlygintinumas – nėra priskirtinas rangos sutartims, todėl jis nustatomas tik kvalifikuojant pirkimo–pardavimo sutartis, o siekiant atriboti rangos ir pirkimo–pardavimo sutartis neturėtų būti naudojamas. Kalbant

¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje J.U. v. Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Nr. 3K-3-76/2014.

apie sutarčių dalykus, akivaizdu, jog rangos sutarties dalykas yra didesnės apimties negu pirkimo-pardavimo sutarties atveju. Į jį įeina prievolė atlikti darbą ir prievolė perduoti darbo rezultata, tuo tarpu, pirkimo-pardavimo atveju galima būtų sakyti, lyginant su rangos sutarties dalyku, jog egzistuoja tik prievolės perduoti darbo rezultata atitikmuo, t.y. egzistuoja prievolė perduoti daiktą pirkėjo nuosavybėn. Atitinkamai, rangos sutarties atveju, dėl to, kad rangos sutarties dalykas apima darbų atlikimą, šios sutarties kvalifikuojantis požymis taip pat yra rangovo veikimas savarankiškai. Pirkimo-pardavimo sutarčių atveju tokio elemento nėra, nes pirkimo-pardavimo sutartis yra dažniausiai trumpo galiojimo sutartis, dažniausiai įvykdoma sutarties sudarymo momentu. Tuo tarpu rangos sutarčių atveju daikto perdavimas kitos šalies nuosavybėn niekada nesutampa su sutarties sudarymo momentu,¹³ t.y. visuomet yra nustatomas terminas darbų atlikimui ir darbo rezultato perdavimui.

Atsižvelgiant į pakankamai aiškius, skirtingus rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių dalykus, atrodytų, jog šių sutarčių atribojimas neturėtų kelti jokių sunkumų, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal CK 6.306 str. 1 d. pirkimo-pardavimo sutarties dalyku gali būti daiktai, kuriuos pardavėjas jau turi ar kurie gali būti sukurti ar pardavėjo įgyti ateityje. Tokio dalyko nustatymas iš esmės panašus į rangos sutarties dalyką, nes daikto, kuris turės būti perduotas pirkėjui nuosavybės teise, neegzistuoja ir jis bus sukuriamas, taip pat ir pvz., pardavėjui atliekant tam tikrą darbą. Tačiau atribojant pirkimo-pardavimo sutartis dėl neegzistuojančio daikto nuo rangos sutarties būtina atsižvelgti į sutarties šalių išreikštą valią ir sudarytą susitarimą. Jeigu šalys susitaria tik dėl būsimo daikto perdavimo pirkėjui už tam tikrą kainą ateityje, tokia sutartis kvalifikuotina kaip pirkimo-pardavimo sutartis, nes būtų galima nustatyti tik pirkimo-pardavimo dalyką, o rangos sutarties dalykui nustatyti trūktų antrojo dalyko elemento – prievolės atlikti tam tikrą darbą. Dar kartą pažymėtina, jog tokiu atveju turi būti išimtinai tariamasi tik dėl daikto perdavimo ir, tokiu atveju, manytina, jog toks susitarimas dėl būsimo ar sutarties sudarymo momentu neegzistuojančio daikto perdavimo yra prievolės vykdymo atidėjimas arba prievolės vykdymo termino nustatymas. Pvz., LAT 2013 m. sausio 11 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-103/2013 nurodė, jog tai, kad 2007 m. kovo 27 d. sutarties dalykas – 186 vnt. UAB „Ecolsta“ materialų akcijų – dar neegzistavo, savaime nereiškia, jog šalys negalėjo sudaryti jų pirkimo-pardavimo sutarties.¹⁴ Remiantis šia teismo nutartimi akivaizdu, jog objekto ar daikto neegzistavimas sutarties sudarymo metu nėra pagrindas teigti, jog nėra

¹³ AMBRASIENĖ, D., *et al. Civilinė teisė. (Prievolių teisė)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004, p. 423

¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje S.A. v. UAB „LIT-INVEST“, Nr. 3K-3-103/2013.

galima sudaryti pirkimo-pardavimo sutarties. Minėtoje LAT nutartyje yra kalbama apie akcijas, kas jokiais atvejais negalėtų patekti į rangos sutarties dalyką. Tačiau teismų praktikoje nurodoma, jog pirkimo-pardavimo sutarties dalyku gali būti daiktai, kuriuos pardavėjas jau turi ar kurie gali būti sukurti ar pardavėjo įgyti ateityje, nes prievolės dalyku gali būti ir turtas, kuris bus sukurtas ateityje (CK 6.3 straipsnio 2 dalis).¹⁵ Manytina, kad dažniausiai praktikoje sudaromos pirkimo-pardavimo sutartys dėl daiktų, kurie bus įgyti ar sukurti ateityje, su pardavėjais, kurie nėra daikto gamintojai, o kurie yra platintojai ar panašia verslo forma užsiimantys subjektai.

Nepaisant aukščiau nurodytų aplinkybių, CK yra įtvirtinta sutarties rūšis, kurioje yra tiesiogiai susitariama dėl būsimo daikto pirkimo-pardavimo, kuri savo turiniu yra labai panaši į rangos sutartį.

2.2.1. Būsimo gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutarties atribojimas nuo rangos sutarties

Įstatymu yra įtvirtinta sutartis dėl būsimo daikto, t.y. būsimo gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutartis pagal CK 6.401 str. Ši sutartis, dėl savo išskirtinumo, reikalauja atskiro aptarimo. Pagal CK 6.401 str. 1 d., pirkėjas – fizinis asmuo gali sudaryti preliminarią nepastatyto gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutartį, pagal kurią pardavėjas – juridinis asmuo įsipareigoja pats ar pasitelkęs kitus asmenis pastatyti preliminariojoje sutartyje numatytą gyvenamąjį namą ar butą ir po to sudaryti su pirkėju gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutartį, o pirkėjas įsipareigoja pastatyta gyvenamąjį namą ar butą nupirkti už preliminariojoje sutartyje nurodytą kainą.

Taigi, pagal šią sutartį yra pardavėjo įsipareigojimas atlikti darbą – pastatyti gyvenamąjį namą ar butą, kas iš esmės atitiktų statybos rangos sutarties dalyką. Paminėtina, jog pagal CK 6.401 str. yra sudaroma preliminarioji pirkimo-pardavimo sutartis, tačiau šio darbo kontekste yra nagrinėtina atsižvelgiant į tai, kad šia sutartimi susitariama dėl būsimo daikto pirkimo-pardavimo, kaip tai suprantama pagal CK 6.306 str. 1 d. Taigi, vėlgi pirmiausia privalu išnagrinėti šią sutartį pagal rangos ir pirkimo-pardavimo sutarties kvalifikuojančius požymius, t.y. dalyką. Pagal CK 6.401 str. 1 d. formuluotę matoma, jog preliminaria sutartimi yra susitariama pastatyti gyvenamąjį namą arba butą, t.y. atlikti tam tikrą darbą. Ši dalis atitiktų vieno iš rangos sutarties dalyko elementų – prievolę atlikti tam tikrą darbą. Antroji dalis – prievolė sudaryti pirkimo-pardavimo sutartį, kas, atitinkamai,

¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje E.J. v. ŽŪB „Nemunas“, Nr. 3K-3-599-378/2015.

reiškia prievolę perduoti nuosavybės teisę į sukurta gyvenamąjį namą arba būta, atitiktą antrąjį rangos sutarties dalyko elementą. Tačiau pažymėtina, jog toks rangos sutarties dalyku priskyrimas nėra iki galo pateisinamas, nes antrasis rangos sutarties dalyko elementas – prievolė perduoti darbo rezultata, šiuo atveju yra tik išvestinis, t.y. dominuoja prievolė sudaryti sutartį, o būtent pagrindinę prikimo pardavimo sutartį. Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, jog CK 6.401 str. nustatyta pirkimo-pardavimo sutartis turi statybos rangos požymių.

Nustačius, jog ši sutartis turi rangos sutarties požymių, keltinas klausimas, ar ši sutartis nekvalifikuotina kaip rangos sutartis ir šioms sutartims neturėtų būti taikomos rangos sutartis reglamentuojančios teisės normos. Tai nustatyta nagrinėjant šios sutarties tikslą. Jis yra atskleistinas, visų pirma, per specifiskai numatytus subjektus, galinčius sudaryti tokią sutartį – viena šalis turi būti fizinis asmuo, o kita – juridinis asmuo.¹⁶ LAT šiuo atveju pažymi, jog CK 6.401 str. reglamentavimas skirtas užtikrinti būtent pirkėjo – fizinio asmens, siekiančio įsigyti butą ar namą, t. y. patenkinti savo poreikį į gyvenamąjį būstą, interesus, kai jis sudaro preliminariąją sutartį dėl dar statomo (būsimo) gyvenamojo būsto pirkimo ir savo lėšomis finansuoja statybą.¹⁷ Todėl, be kita ko, atsižvelgiant į tai, kad viena iš šalių privalo būti fizinis asmuo, sutiktina su teisės doktrinoje išsakyta nuomone, jog nepastatyto gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutartis turi vartojimo sutartims būdingų bruožų, leidžiančių pagal analogiją taikyti specialiasis vartotojų interesus apsaugančias normas.¹⁸ Tokios išvados buvo padarytos ir teismų praktikoje, LAT nurodant, kad ši sutartis laikytina vartojimo sutartimi ir jai taikytinos vartotojo interesus apsaugančios specialiosios teisės normos.¹⁹

Tačiau, lygiai taip pat, kalbant apie šios sutarties subjektus, pažymėtina, jog šiuo atveju pirkėjas negalėtų būti laikomas statybos rangos užsakovu, kaip tai numatyta Lietuvos Respublikos statybų įstatymo 14 str. 1 d., nes „užsakovai“ arba pirkėjai pagal CK 6.401 str. neturės statinio projekto rengimo dokumentų, neturės statinio projekto, neorganizuos ir neatliks statinio statybos techninės priežiūros.²⁰ Taip pat atsižvelgtina į tai, kad statant daugiabutį gyvenamąjį namą reikėtų daryti išvadą, jog dėl kiekvieno buto būtų sudaryta atskira statybos rangos sutartis ir dėl namo statybos butų sudaryta keliolika statybos rangos sutarčių. Tokiu atveju taip pat reikėtų daryti išvadą, kad pastato statyboje

¹⁶ MITKUS, S., CIBULSKIENĖ, R. *Statybos rangos sutartys: kvalifikavimo problemos*. Vilnius: Teisė, 2009, Nr. 70, p. 41.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje T.B. v. UAB „Sostinės būstai“, Nr. 3K-3-81-219/2015.

¹⁸ GEDEIKIS, M., BLIUVAITĖ, S. *Preliminarioji sutartis*. Vilnius: Justitia, 2005, Nr. 4, p. 65.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje A.K. v. UAB „Alsva“, Nr. 3K-3-608/2008.

²⁰ Lietuvos Respublikos statybų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996 m. Nr. I-1240.

dalyvautų keliolika užsakovų, kurių kiekvienam atsirastų pareiga turėti projektą, vykdyti statybos techninę priežiūrą ir t.t. Kiekvienas užsakovas įgytą teisę nutraukti statybos rangos sutartį ir sudaryti naują statybos rangos sutartį su kitu rangovu – tokiu būdu statybos objekte galėtų atsirastų daugiau rangovų. Sutiktina su doktrinoje išsakyta pozicija, jog tai leistų susidaryti painiems sutartiniams teisiniams santykiams ir tokio pastato statyboje būtų sunku užsakovams ir rangovams derinti savo veiksmus.²¹

Vadovaujantis aukščiau nurodytomis aplinkybėmis, darytina išvada, jog CK 6.401 str. numatyta būsimos gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutartis neturėtų būti kvalifikuojama kaip rangos sutartis, nepaisant to, kad turi statybos rangos sutartims būdingų bruožų. Dėl to, kad pirkėjas, sudarydamas tokią sutartį, negalės būti laikomas statybos užsakovu, kaip tai suprantama Lietuvos Respublikos statybų įstatyme, atitinkamai, ir užsakovu pagal rangos sutartį, manytina, jog tokia sutartis yra pirkimo-pardavimo sutarties porūšis ir negali būti laikoma rangos sutartimi vien dėl specifinių subjektų, kuriems yra įstatymai nustato įvairius reikalavimus. Taip pat, atsižvelgiant į tai, kad ši sutartis turi vartojimo sutarties bruožų bei tai, kad, manytina, jog vienas iš šios sutarties tikslų yra supaprastinti teisinius gyvenamųjų namų ar butų sukūrimo ir įsigijimo teisinius santykius, šios sutartys turi specifinį tikslą, artimesnį pirkimo-pardavimo sutartims.

Įvertinus šias aplinkybes, paminėtina, jog anot LAT CK 6.401 straipsnyje reglamentuota sutartis turi tiek preliminarosios pirkimo-pardavimo sutarties, tiek statybos rangos sutarties bruožų, o vienos ar kitos sutarties bruožai vyrauja priklausomai nuo to, ar pirkėjas finansuoja gyvenamojo namo ar buto statybą (CK 6.401 str. 5 d.), ar šalys ateityje įsipareigoja sudaryti pirkimo-pardavimo sutartį (CK 6.401 str. 1 d.).²² Jeigu pirkėjas finansuoja gyvenamojo namo statybą, tai iš esmės atitiktų CK 6.687 str. 2 d. numatytą atvejį, jog šalys gali susitarti, kad darbai bus apmokami etapais arba visa sutarties kaina bus sumokėta po objekto priėmimo. Tačiau pagal CK 6.655 str. 1d., jeigu pagal rangos sutartį nenumatyta atliekamų darbų ar atskirų jų etapų apmokėti iš anksto, užsakovas privalo sumokėti rangovui sutartyje nustatytą kainą po to, kai yra priimtas darbų rezultatas, su sąlyga, kad darbai atlikti tinkamai ir laiku, arba, užsakovo sutikimu, anksčiau nustatyto termino. Atsižvelgiant į tai, kvestionuotinas LAT išaiškinimas, jog preliminarosios būsto pirkimo-pardavimo sutarties rangos sutarties bruožų turėjimas priklauso nuo to, ar pirkėjas finansuoja gyvenamojo namo ar buto statybą. Pažymėtina, kad LAT nėra išvystęs

²¹ MITKUS, S., CIBULSKIENĖ, R. *Statybos rangos sutartys: kvalifikavimo problemos*. Vilnius: Teisė, 2009, Nr. 70, p. 42.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R.B. v. BUAB „Eudanas“, UB Ūkio bankas, Nr. 3K-3-81-219/2015.

praktikos, koki vaidmenį ar svarbą būsimo gyvenamojo namo ar buto pirkimo-pardavimo sutartyse turi joms priskirtini rangos sutarties bruožai.

Atsižvelgiant į šias aplinkybes, nepaisant to, kad ši sutartis turėtų būti kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis, įvertinus tai, kad ji turi rangos sutarties bruožų, ką patvirtina tiek doktrina, tiek teismų praktika, keltinas klausimas ar rangos sutartis reglamentuojančios teisės normos galėtų būti tam tikrais atvejais taikomos, kiek tai neprieštarautų šios sutarties esmei. Manytina, jog vienas iš tokių atvejų galėtų būti darbų kokybę reglamentuojančių rangos sutarčių teisės normos, t.y. normos, nustatančios kokybės reikalavimus ir atitinkamus teisės gynimo būdus. Pvz., svarstyтина, ar pirkimo-pardavimo sutarčių atveju nustatomi kokybės ir garantijų reikalavimai yra pakankami apsaugoti pirkėjo interesus, ypač atsižvelgiant į tai, kad pirkėjas visuomet yra vartotojas. CK 6.698 str. nustatomi garantiniai terminai statybos rangos sutarčių atveju, jeigu garantiniai terminai nėra aptariami sutartyje, galėtų būti taikomi ir, laikytina, jog tokie garantiniai terminai tinkamai užtikrintų pirkėjo, kaip vartotojo, teises bei teisėtus interesus.

2.2.2. Papildomi rangos ir pirkimo-pardavimo sutarties atribojimo pagrindai

Kalbant apie rangos ir pirkimo-pardavimo sutarties atribojimą paminėtina, jog CK 6.645 str. 4 d. nustato, jog jeigu atliekamų darbų pobūdis ir vertė palyginti su pagaminto, perkamo ar perdirbto daikto verte yra nedideli, tai sutartis pripažįstama ne rangos, o pirkimo-pardavimo sutartimi. Pagal šią CK normą galima matyti, jog įstatymų leidėjas yra numatęs, jog tam tikrais atvejais turėtų būti vadovaujama papildomu rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atribojimo kriterijumi – darbų pobūdžio ir vertės santykiu su pagaminto, perkamo ar perdirbto daikto verte. Taigi, tokiais atvejais rangos ir pirkimo-pardavimo sutarties kvalifikuojančiais požymiais nėra būtina vadovautis ir jie nėra esminiai. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad CK 6.645 str. 4 d. kalbant apie darbų pobūdį ir darbų vertę yra vartojamas jungtukas „ir“ reiškiantis konjunkciją, t.y. tiek darbų pobūdis, tiek darbų vertė, palyginus su pagaminto, perkamo ar perdirbto daikto verte, turi būti nedideli. Tačiau pastebėtina, jog tokia formuluo­­tė yra negalima, nes darbų pobūdis negali būti nedidelis – darbų pobūdis negali būti apibūdinamas dydžiu. Todėl šio straipsnio formuluo­­tė šiuo aspektu yra ydinga, kuri turi būti koreguojama, ir yra būtina tolimesnė analizė, siekiant atsakyti, koks turėtų būti vertės santykis ir koks turėtų būti darbų pobūdis.

Visų pirma, kalbant apie darbų vertės santykį, paminėtina 2003 m. rugsėjo 29 d. LAT nutartis, kurioje buvo nustatyta, kad parduodamų kuro išpilstymo kolonėlių vertė yra beveik 35 tūkstančiai litų, o darbai jas sumontuojant įvertinti tik 733 Lt 96 ct. Todėl,

remiantis CK 6.645 str. 4 d., LAT darė išvadą, jog šiuo atveju rangos santykius reglamentuojančios normos neturi būti taikomos.²³ Atitinkamai, LAT 2010 m. gegužės 18 d. išnagrinėtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2010 šalių buvo sudaryta sutartis dėl rezervinio maitinimo įrangos perdavimo bei montavimo. Viena iš šalių ginčijo, jog buvo sudaryta rangos sutartis, tačiau tiek pirmos, tiek antros instancijos teismai ir kasacinis teismas, atsižvelgdami į tai, jog pagal sutartį atliktinų darbų vertė yra 7 proc. visos įrangos vertės, vadovaujantis CK 6.645 str. 4 d., sutartį kvalifikavo kaip pirkimo-pardavimo sutartį.²⁴ Atsižvelgiant į šias teismų nutartis, manytina, jog CK 6.645 str. 4 d. nustatytas darbų vertės ir perduodamo daikto vertės santykis turi būti nežymus, t.y. darbų vertė turi sudaryti nežymią bendros sutarties kainos dalį, o šis santykinis dydis vertintinas vadovaujantis protingumo principu. Tačiau paminėtina, kad civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2010 LAT taip pat pažymėjo, jog CK 6.645 str. apibrėžtas rangos sutarties dalykas, o šio straipsnio 4 dalyje nustatyta, kaip atskiriamos rangos ir pirkimo-pardavimo sutartys, kai atliekami tam tikri darbai, susiję su perduodamu daiktu – kai atliekamų darbų vertė yra nedidelė, palyginus su perkamo daikto verte, tai sutartis pripažįstama pirkimo-pardavimo sutartimi.²⁵ Manytina, kad LAT, pateikdamas tokį išaiškinimą, tik iš dalies paaiškina ir nustato CK 6.645 str. 4 d. taikymo praktiką. LAT pateikia paaiškinimą, jog CK 6.645 str. 4 d. taikytinas, kai šalių pagrindinis susitarimas yra būtent dėl pirkimo-pardavimo, t.y. tokia CK 6.645 str. 4 d. gali būti taikoma tokiais atvejais, jeigu šalių pagrindinis susitarimas yra dėl daikto perdavimo, o darbų atlikimas, t.y. montavimas, yra šalutinis tokio susitarimo santykis. Tačiau pagal CK 6.645 str. 4 d. matoma, jog ši norma pagal formuluotę turėtų būti taikoma ir tokiais atvejais, kai šalys susitaria dėl daikto pagaminimo ar perdirbimo. Tačiau pažymėtina, kad CK 6.645 str. 4 d. yra suformuluota ydingai ir šioje dalyje, t.y. būtent kalbant apie perdirbimą. Taip manytina todėl, kad, jeigu šalys sudaro sutartį dėl tam tikro daikto perdirbimo, atliekant tam tikrą darbą šis daiktas nepriklausys darbų atlikėjui ar rangovui. Tai reiškia, kad nuosavybės perleidimas neįvyks, o tai yra pagrindinis pirkimo-pardavimo sutarties kvalifikuojantis požymis. Atsižvelgiant į tai, tokia sutartis negalėtų būti dirbtinai kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis, nes tai prieštarautų pirkimo-pardavimo sampratai. Remiantis tuo, CK 6.645 str. 4 d. numatyti susitarimai dėl daikto perdirbimo naikintini iš šios normos formuluotės.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Jūtoma“ v. UAB „Saurida“, Nr. 3K-3-887/2003.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Baltic orbis“ v. UAB „Fima“, Nr. 3K-3-224/2010.

²⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Baltic orbis“ v. UAB „Fima“, Nr. 3K-3-224/2010.

Toliau analizuojant CK 6.645 str. 4 d. sandarą, atkreiptinas dėmesys į galimą atvejį, kai sutartis dėl daikto pagaminimo bus kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis. Paminėtina, jog Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. 2A-331/2011 šalys susitarė dėl langų ir durų namui pagaminimo, senų langų išmontavimo ir naujų gaminių sumontavimo, o pirkėjas įsipareigojo sumokėti pardavėjui 160 000 Lt. Šioje byloje susitarimas, atsižvelgiant į tai, kad gaminių kaina akivaizdžiai viršijo jų montavimo bei senų gaminių demontavimo darbus, buvo kvalifikuoti kaip vartojimo pirkimo-pardavimo sutartis.²⁶ Taigi, šioje byloje buvo nustatytas atvejis, kai sutartis dėl daikto pagaminimo buvo kvalifikuota kaip pirkimo-pardavimo sutartis. Tačiau atitinkamai, paminėtina LAT nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-206/2011, kurioje buvo nustatyta, jog pagal šalių sudarytą sutartį kasatorius įsipareigojo atlikti šiuos darbus: pagaminti langus ir juos sumontuoti objekte pagal jo parengtus ir atsakovo patvirtintus darbo brėžinius, specifikacijas ir sąmatą. Šiuo atveju teismas nustatė, jog sutarties dalykas ginčo atveju, tikslai ir tikroji šalių valia buvo langų pagaminimas ir jų sumontavimas atsakovo nurodytame konkrečiame objekte, o ne langų pardavimas atsakovui. Taip pat, LAT nurodė, jog langų vertę lyginamuoju aspektu palygindamas su darbų verte, kasatorius į pastaruosius nepagrįstai neįskaičiuoja langų gaminių darbų vertės.²⁷ Sutiktina su LAT išaiškinimu, jog tokia sutartis kvalifikuotina kaip rangos sutartis. Atitinkamai, remiantis šia LAT nutartimi, tiek atsižvelgiant į nevertintą langų gaminių darbų vertę, tiek į sutarties tikslus, nesutiktina su Lietuvos apeliacinio teismo nutartimi civilinėje byloje Nr. 2A-331/2011, kurioje panašiomis aplinkybėmis sutartis dėl daikto pagaminimo buvo pripažinta pirkimo-pardavimo sutartimi. Atsižvelgiant į negausią ir nevieningą teismų praktiką, manytina, jog atvejų kai, remiantis CK 6.645 str. 4 d., sutartis dėl daikto pagaminimo galėtų būti kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis, yra pakankamai reti. Manytina, jog vienas iš tokių atvejų galėtų būti sutartis dėl juvelyrinių dirbinių pagaminimo. Tokios sutarties atveju brangakmeniai natūraliai sudarytų didžiąją dalį sutarties kainos, o darbų vertė, palyginus su brangakmenių kaina, būtų tik nežymi. Tokia sutartis, vadovaujantis CK 6.645 str. 4 d., galėtų būti kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis.

Vertinant CK 6.645 str. 4 d. taip pat atskirai turėtų būti vertinamas darbų pobūdis. Lietuvos apeliacinio teismo išnagrinėtoje 2015 m. gruodžio 28 d. civilinėje byloje Nr. 2A-687-186/2015, teismas, atmesdamas vienos iš šalių argumentus, jog sutartis turėtų būti kvalifikuojama kaip pirkimo-pardavimo sutartis dėl to, kad darbų pobūdis ir vertė, palyginti

²⁶ Lietuvos apeliacinis teismas. 2011 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje UAB „MACRO INVESTMENT“ v. E.V., Nr. 2A-331/2011.

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Hronas“ v. UAB „Molesta“, Nr. 3K-3-206/2011.

juos su pagaminto daikto verte, yra nedideli, nurodė, jog pagaminti kaltiniai metalo gaminiai ne tik pareikalavo didelių darbo ir laiko sąnaudų, bet ir yra individualūs, pritaikyti konkrečioms objektams.²⁸ Atitinkamai, pažymėtina Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-2255/2014, kurioje teismas, įvertinęs aplinkybes, jog viena iš sutarties šalių pagal pateiktus brėžinius ir specifikacijas pagamino sudėtingas metalo konstrukcijas, kad atsakovas įsipareigojo po darbų atlikimo grąžinti visus brėžinius, specifikaciją ir kitą techninę medžiagą apeliantui, jog sutartis draudė šią medžiagą kopijuoti, atskleisti trečiosioms šalims, priėjo prie išvados, kad ginčo šalių santykiai neatitinka CK 6.645 str. 4 d. apibrėžtų kriterijų.²⁹ Remiantis šiomis teismų nutartimis manytina, jog darbai turėtų būti vertinami tiek darbų pobūdžio aspektu, tiek jų apimties aspektu. Kalbant apie darbų pobūdį, manytina, jog lemiamas požymis yra dar jų individualumas arba sukuriama objekto individualumas, kaip darbų pobūdžio pasekmė. Apimties atžvilgiu, turėtų būti vertinamos darbo laiko sąnaudos, darbų kiekis bei ar darbų atlikimas yra dominuojantis įsipareigojimas pagal šalių sudarytą sutartį.

Matoma, jog 6.645 str. 4 d. taikymas yra sudėtingas ir sukkeliantis ne vieną praktinę taikymo problemą, todėl lyginamuoju aspektu aptartina 1980 m. Jungtinių Tautų konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių (toliau – Konvencija), nes joje, panašiai kaip ir CK 6.645 str. 4 d., yra nustatomi atskiri kriterijai, kuriais vadovaujantis sutartis turėtų būti pripažįstama pirkimo-pardavimo sutartimi ir todėl taikoma arba netaikoma Konvencija. Pažymėtina, kad Konvencija nagrinėtina šio darbo kontekste, nes Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 str. nustato, jog tarptautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis.³⁰ Konvencijos 3 str. 1 d. nustatyta, jog sutartys dėl prekių, kurias reikia padaryti ar pagaminti, tiekimo laikomos pirkimo-pardavimo sutartimis, jeigu šalis, užsakanti prekes, neįsipareigoja patiekti esminę dalį medžiagų, būtinų tokių prekių padarymui ar gamybai.³¹ Atitinkamai, antroje šio straipsnio dalyje numatyta, jog ši Konvencija netaikoma sutartims, kuriose prekes tiekiančios šalies įsipareigojimų didesniąją dalį sudaro darbo atlikimas ar kitų paslaugų suteikimas.

Taigi, pagal Konvencijos 3 str. 1 d., sutartys bus laikomos pirkimo-pardavimo sutartimis net ir tokiais atvejais, kai bus susitarta dėl prekių pagaminimo, jeigu pirkėjas neįsipareigo

²⁸ Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Rusijos Federacijoje registruotas juridinis asmuo „Krovlija profi“ v. UAB „Zindra“, Nr. 2A-687-186/2015.

²⁹ Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Amekus“ v. UAB „Klaipėdo magma“, Nr. 2-2255/2014.

³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

³¹ 1980 m. Jungtinių Tautų Konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių. *Valstybės žinios*, 1995 m., Nr. 102-2283.

patiekti esminę dalį medžiagų, būtinų prekės pagaminimui. Pagal P. Schlechtriem, šio straipsnio kontekste yra nesvarbu, ar parduodami daiktai, kurie bus gaminami, yra rūšiniais ar individualiais požymiais apibūdinti, ar bus užsakomos dalys iš tiekėjų bei ar gaminamą prekę suprojektuos inžinierius. Taip pat yra visiškai nesvarbu, ar gaminimui yra reikalingas pardavėjo ar trečiųjų asmenų darbų atlikimas paties. Tuo atžvilgiu yra netaikytina Konvencijos 3 str. 2 d., nes darbų atlikimas nevertintas kaip esminė prekių ar galutinio produkto dalis. Atitinkamai, Konvencijos 3 str. 1 d. netaikytina, jeigu pirkėjas pateikia visas medžiagas prekės pagaminimui. Pagrindinis Konvencijos 3 str. 1 d. taikymo kriterijus yra „esminė dalis“ teikiamų medžiagų. Esminė dalis yra nustatoma vadovaujantis trimis kriterijais: 1) ekonomine verte; 2) kiekiu; 3) atitinkamo pateikto kiekio medžiagų reikšmingumu galutiniam produktui. Praktikoje dažnai vadovujamasi ekonominiu testu ir pagal kai kuriuos autorius esminė dalis pagal ekonominę vertę yra 50% arba daugiau.³² Kalbant apie trečiąjį atribojimo kriterijų paminėtina, kad teismų, taikančių Konvencijos 3 str. 1 d., nuomonės buvo išsiskyrusios tuo atveju, kai buvo vertinta, ar dizaino bei projekto techninės charakteristikos buvo teikiamos pirkėjo, užsakant tam tikro produkto pagaminimą, tačiau Vokietijos Aukščiausiasis Teismas yra nusprendęs, jog tokių specifikacijų pateikimas nelaikytinas esminės medžiagų dalies pateikimu.³³

Taigi, lyginant Konvencijos 3 st. 1 d. taikymą su CK 6.645 str. 4 d., akivaizdu, jog šių teisės normų paskirtis yra skirtinga. Manytina, jog dėl tarptautinio Konvencijos taikymo pobūdžio Konvencijos 3 str. 1 d. taikymas yra iš esmės atskirtas nuo rangos sutarčių, tačiau manytina, jog „esminės dalies“ nustatymo kriterijai galėtų būti iš dalies taikomi, pagal analogiją, CK 6.645 str. 4 d. atveju nustatant darbų pobūdžio ir darbų vertės santykį su perduodamu produktu. Ekonominės vertės kriterijus yra pagrindinis matas, tačiau ne taip kaip Konvencijos 3 str. 1 d. taikymo atveju, 50% riba nelaikytina tinkama CK 6.645 str. 4 d. taikymui, nes šios straipsnio paskirtis nesutampa su Konvencijos 3 str. 1 d. taikymo paskirtimi bei ši riba laikytina neatitinkanti CK 6.645 str. 4 d. įtvirtintos „nedidelės“ vertės. Kaip buvo pažymėtina anksčiau, „nedidelė“ vertė turėtų būti nustatoma vadovaujantis protingumo principu, tačiau, manytina, jog ji neturėtų viršyti 25% daikto vertės, kad atitiktų nedidelės vertės matą. Manytina, jog trečiasis kriterijus, taikytinas Konvencijos 3 str. 1 d., nėra aktualus CK 6.645 str. 4 d. taikymui, nes jis yra išimtinai susijęs su perduodamų medžiagų kiekiu. Tačiau, atitinkamai, kiekio kriterijus galėtų būti taikomas aiškinant

³² SCHLECHTRIEM, P.; SCHWENZER, I. *Commentary on the UN convention on the international sale of goods (CISG)*: Second (English) edition. United States, New York: Oxford university press, 2005, p. 54-56.

³³ UNCITRAL. *Digest of Case Law on the United Nations Convention on the Contracts for the International sale of goods. 2016 edition* [interaktyvus, žiūrėta 2016 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/pdf/english/clout/CISG_Digest_2016.pdf>.

CK 6.645 str. 4 d., t.y. nustatant darbų pobūdį turėtų būti atsižvelgiama į tai, kokią dalį susitarimo sudaro darbų atlikimas bei ar darbų atlikimas yra dominuojantis santykis sutartyje.

Kaip buvo nurodyta, Konvencijos 3 str. 2 d. nustato, jog Konvencija netaikoma sutartims, kuriose prekes tiekiančios šalies įsipareigojimų didesniąją dalį sudaro darbo atlikimas ar kitų paslaugų suteikimas.³⁴ Pagal P. Schlechtiem ši norma nustato, jog Konvencija yra taikytina, jeigu susitarimo dėl prekių perdavimo atveju taip pat bus teikiamos paslaugos ar darbai, o šie nesudaro esminės įsipareigojimų dalies. Kai paslaugų teikimas ar darbų atlikimas yra šalutiniai prekių perdavimo įsipareigojimai, Konvencijos 3 str. 2 d. nėra taikytina.³⁵ Pažymėtina, jog darbų atlikimas gaminant tam tikrą prekę, nelaikytinas darbų ar paslaugų teikimu, kaip tai apibrėžiama Konvencijos 3 str. 2 d.³⁶ Manytina, jog tai iš esmės atitinka minėtą LAT išaiškinimą civilinėje byloje Nr. 3K-3-224/2010, kurioje buvo išaiškinta, jog CK 6.645 str. apibrėžtas rangos sutarties dalykas, o šio straipsnio 4 dalyje nustatyta, kaip atskiriamos rangos ir pirkimo-pardavimo sutartys, kai atliekami tam tikri darbai, susiję su parduodamu daiktu – kai atliekamų darbų vertė yra nedidelė, palyginus su perkamo daikto verte, tai sutartis pripažįstama pirkimo-pardavimo sutartimi.³⁷ Tačiau, kaip buvo minėta, toks LAT išaiškinimas yra per siauras ir neapima visų galimų CK 6.645 str. 4 d. taikymo atvejų. Nepaisant to, siekiant išplėsti LAT išaiškinimą, pažymėtina, jog taikant Konvencijos 3 str. 2 d. praktikoje taip pat yra naudojamas ekonominės vertės kriterijus. Tačiau, ne taip kaip Konvencijos 3 str. 1 d. atveju, ekonominė vertė nustatoma įvertinant, kokia būtų prekės ir paslaugų ar darbų kaina, jeigu dėl prekių perdavimo ir paslaugų ar teikimo būtų sudaromos atskiros sutartys.³⁸ Manytina, jog toks darbų vertės ir prekės vertės palyginimo metodas galėtų būti taikomas ir CK 6.645 str. 4 d. atveju.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes, darytina išvada, kad CK 6.645 str. 4 d. yra suformuluota netinkamai ir siūlytina šios normą keisti, siūlant tokį šios normos variantą: „Jeigu atliekamų darbų vertė palyginti su pagaminto ar perkamo daikto verte yra nedidelė ir darbų atlikimas, atsižvelgiant į jų pobūdį, nėra dominuojantis sutarties santykis,

³⁴ 1980 m. Jungtinių Tautų Konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių. *Valstybės žinios*, 1995 m., Nr. 102-2283.

³⁵ SCHLECHTRIEM, P.; SCHWENZER, I. *Commentary on the UN convention on the international sale of goods (CISG): Second (English) edition*. United States, New York: Oxford university press, 2005, p. 58-59.

³⁶ UNCITRAL. *Digest of Case Law on the United Nations Convention on the Contracts for the International Sale of Goods. 2016 edition* [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/pdf/english/clout/CISG_Digest_2016.pdf>.

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2010 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Baltic orbis“ v. UAB „Fima“*, Nr. 3K-3-224/2010.

³⁸ SCHLECHTRIEM, P.; SCHWENZER, I. *Commentary on the UN convention on the international sale of goods (CISG): Second (English) edition*. United States, New York: Oxford university press, 2005, p. 60.

tai sutartis pripažįstama ne rangos, o pirkimo-pardavimo sutartimi.“ Darbų vertė turėtų būti nustatoma vadovaujantis visų pirma ekonominiu kriterijumi ir šis santykis neturėtų viršyti 25%, kad atitiktų nedidelės vertės matą. Vienas iš galimų darbų vertės ir daikto vertės nustatymo būdų, jeigu šalys atskirai sutartyje darbų kainos nenumatė, galėtų būti lyginimas, kiek darbai kainuotų, jeigu dėl jų būtų sudaroma atskira sutartis. Atitinkamai, darbų pobūdis turėtų būti nustatomas vertinant darbų kiekį, t.y. kokią dalį susitarimo sudaro darbų atlikimas, bei turi būti atsižvelgiama į darbų pobūdžio individualumą arba sukuriamo objekto individualumą, kaip darbų pobūdžio pasekmę.

2.3. Rangos ir pirkimo-pardavimo sutarties atribojimas užsienio teisėje

Jungtinėje Karalystėje pirkimo-pardavimo sutartys nuo rangos sutarčių yra atribojamos naudojant testą, ar sutarties esmė yra įgūdžių ir darbo naudojimas sukuriant tam tikrą darbą. 1935 m. byloje *Robinson v. Graves* buvo nustatyta, jog sutartis su tapytoju dėl paveiklo sukūrimo nelaikytina pirkimo-pardavimo sutartimi, nes šios sutarties esmė yra tapytojo įgūdžiai ir patirtis, nepaisant to, kad tuo pačiu bus perduodami dažai ir paveikslas. Atitinkamai, sutartis dėl automobilio taisymo taip pat nebus pirkimo-pardavimo sutartis, net jeigu tuo pačiu yra montuojamos naujos automobilio dalys.³⁹ Taigi matoma, jog Jungtinės Karalystės teisėje naudojamas testas iš esmės atitinka CK 6.644 str. įtvirtintos rangos sampratą ir atitinka svarbiausią kvalifikuojantį požymį. Tačiau pažymėtina, jog papildomai yra atkreipiamas dėmesys į rangovo įgūdžių turėjimą ir panaudojimą sukuriant tam tikrą produktą. Manytina, kad aiškinant rangos sutartį ir Lietuvos teisėje rangovo specifinių įgūdžių turėjimas turėtų būti laikomas kaip svarbus skiriamasis rangos sutarties požymis, nes, jeigu sutartis yra sudaromos būtent dėl vienos iš šalių specifinių įgūdžių ir patirties, tokia sutartis pagal savo tikslą turėtų būti laikoma rangos sutartimi, o ne pirkimo-pardavimo sutartimi. Pirkimo-pardavimo sutarties atveju, pardavėjo sugebėjimai ar įgūdžiai paprastai neturi jokios reikšmės, nes tokios sutarties tikslas yra tik nuosavybės teisės į tam tikrą daiktą perleidimas pirkėjui, o parduodamas daiktas dažniausiai nebūna sukurtas paties pardavėjo.

Atitinkamai, Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio kodekso (toliau – BGB) 631 str., 1 d. nustato, jog pagal rangos sutartį rangovas įsipareigoja atlikti tam tikrą darbą, o užsakovas įsipareigoja sumokėti sutartą atlyginimą. Pagal šio straipsnio 2 d. rangos sutarties dalykas gal būti daikto pagaminimas ar pakeitimas arba kitas rezultatas,

³⁹ ABBOTT, K; PENDLEBURY, N. *Business Law*. London: DP Publications Ltd, 1991, p. 253.

pasiekiamas darbu ar teikiant paslaugą.⁴⁰ Taigi, galima matyti, jog BGB yra numatyta iš esmės tokia pati rangos sutarties samprata kaip ir CK 6.644 str., bei yra numatytas beveik toks pat dalykas kaip ir CK 6.645 str. Tačiau pažymėtina, jog BGB, skirtingai negu CK, yra papildomai numatyta, jog pagal rangos sutartį rangovas įsipareigoja pakeisti daiktą, t.y. atlikti darbus su tam tikru užsakovo pateiktu daiktu. Pagal CK 6.645 str. sutartis dėl daikto pakeitimo, atliekant tam tikrus darbus, taip pat kvalifikuotina kaip rangos sutartis, tačiau tai CK nėra *expressis verbis* numatyta. Atitinkamai, BGB 433 str. pagal pirkimo-pardavimo sutartį pardavėjas įsipareigoja pristatyti daiktą pirkėjui ir perleisti nuosavybės teises į daiktą pirkėjui, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą ir sumokėti sutartą daikto kainą. Atsižvelgiant į BGB įtvirtintą rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių sampratą bei dalykus, rangos sutarties atribojimas nuo pirkimo-pardavimo sutarties Vokietijoje nesiskiria nuo Lietuvos.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes, galima matyti, jog CK nustatytas rangos sutarčių ir pirkimo-pardavimo sutarčių reglamentavimas iš esmės sutampa su Jungtinės Karalystės ir Vokietijos Federacijos Respublikos teisiniu reglamentavimu, t.y. tiek su bendrosios teisės tradicijos šalies įtvirtinta rangos sutarties samprata, tiek ir Vokietijos Federacinės Respublikos, kuri, kaip ir Lietuvos Respublika, yra kontinentinės teisės tradicijos atstovė. Todėl, atribojant rangos ir pirkimo-pardavimo sutartis, galima papildomai atsižvelgti į Jungtinėje Karalystėje išskirtą rangovo įgūdžių ir patirties kriterijų, analizuojant šalių valią ir aiškinantis sutarties tikslą.

Be kita ko, galima paminėti, jog pagal Bendrojoje pagrindų sistemoje (angl. „*Draft Common Frame of Reference*“) (toliau – DCFR) numatomus siūlymus, t.y. IV. A. – 1:102 dalį, sutartis, pagal kurią viena iš šalių įsipareigoja sukurti tam tikras prekes ir perduoti kitai šaliai už tam tikrą kainą nuosavybės teises į sukurtą prekę, tokia sutartis pirmiausia laikytina pirkimo-pardavimo sutartimi.⁴¹ Pastebėtina, jog yra vartojamas terminas „pirmiausia“ (angl. „*primarily*“), nurodant, kad tokios sutartys laikytinos pirkimo-pardavimo sutartimis. Kaip bus aptarta vėliau, tai yra susiję su nekilnojamųjų daiktų sukūrimu. Taigi matoma, jog pagal DCFR siūlymus rangos sutartis, kaip ji suprantama pagal CK, neturėtų būti išskiriama kaip atskira sutarčių rūšis. Manytina, jog tai yra pateisinama koncentruojantis į nuosavybės teisių į daiktą perleidimą, daikto sukūrimą traktuojant kaip šalutinį santykį, kuris nėra esminis. Tai gali būti motyvuojama ir remiantis minėtu CK 6.306 str. 1 d., nustatančiu, jog pirkimo-pardavimo sutarties dalyku gali būti

⁴⁰ German Civil Code, BGB. *Bundesministerium de Justiz und für Verbraucherschutz* [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html>.

⁴¹ Draft Common Frame of Reference. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law* [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf>.

daiktai, kuriuos pardavėjas jau turi ar kurie gali būti sukurti ar pardavėjo įgyti ateityje. Nepaisant to, atibojant rangos ir pirkimo-pardavimo sutartis pagal CK, atsižvelgiant į DCFR siūlymus, jais vadovautis nėra galimybės, tačiau darytina išvada, jog civiliniuose teisiniuose santykiuose, susijusiuose su tam tikrų daiktų ar prekių sukūrimu, minėtais siūlymais yra orientuojamasi į sutartinių santykių paprastumą, siekiant sumažinti sutarčių kvalifikavimo problemų skaičių. Sutiktina su šiais tikslais, atsižvelgiant ir į šiame darbe aptartus probleminius rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atibojimo aspektus.

3. Rangos sutarties atskyrimas nuo paslaugų sutarties

3.1. Paslaugų sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai

Šalia rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių, paslaugų sutartys, manytina, yra vienos reikšmingiausių sutarčių rūšių bei paslaugų teisiniai santykiai, lygiai taip pat kaip ir minėti rangos ar pirkimo-pardavimo teisiniai santykiai yra viena iš dominuojančių santykių rūšių. Tačiau paslaugų sutartys savo prigimtimi yra artimesnės rangos sutartims negu pirkimo-pardavimo sutartys – rangos sutartims. Tai vėl suponuoja būtinybę, visų pirma, aptarti paslaugų sutarties sampratą ir išskirti jos kvalifikuojančius požymius, nes, kaip bus aptarta toliau, rangos ir paslaugų sutartys turi ir nemažai panašumų.

CK 6.716 str. yra nustatoma paslaugų sutarties samprata. Šio straipsnio 1 d. nustato, kad paslaugų sutartimi viena šalis (paslaugų teikėjas) įsipareigoja pagal kitos šalies (kliento) užsakymą suteikti klientui tam tikras nematerialaus pobūdžio (intelektines) ar kitokias paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu (atlikti tam tikrus veiksmus arba vykdyti tam tikrą veiklą), o klientas įsipareigoja už suteiktas paslaugas sumokėti. Atitinkamai, CK 6.716 str. 3 d. nustato, kad šio skyriaus normų nustatytos taisyklės taikomos teikiant audito, konsultacinių, asmens sveikatos priežiūros, veterinarijos, informacijos, mokymo, turizmo ar kitokias atlygintinas paslaugas. Pažymėtina, jo šioje darbo dalyje paslaugų sutartys bus aptariamos atsižvelgiant į CK 6.716 str. 3 d. nustatytas ribas, t.y. neapimant CK XXXIII, XXXIV, XXXVI, XXXVIII, XL, XLI, XLII, XLIV, XLVI, XLVII, L skyriuose nustatytų taisyklių.

Taigi, paslaugų sutartis yra konsensualinė sutartis, laikoma sudaryta nuo šalių valios suderinimo dėl esminių sutarties sąlygų. Atitinkamai, LAT pažymi, jog paslaugų teikimo sutartis yra dvišalė, todėl vienai sutarties šaliai – paslaugos teikėjui – įvykdžius sutartyje nustatytą įsipareigojimą, kitai sutarties šaliai – klientui – atsiranda pareiga apmokėti už suteiktas paslaugas, o jeigu paslauga lieka nesuteikta, neatsiranda ir pareigos ją apmokėti.⁴² Taip pat pagal CK 6.716 str. 1d. įtvirtintą sampratą, paslaugų sutartis yra atlygintinė, tačiau tai galėtų būti kvestionuojama ir abejotina, ar tai galėtų būti laikoma kvalifikuojančiu paslaugų sutarties požymiu. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad XXXV skyrius įvardintas kaip atlygintinių paslaugų teikimas, tačiau CK nėra išskirtas skyrius, aptariantis atskirai neatlygintinių paslaugų bei kalbant apie kainą ar atlygintinumą, CK 6.720 str. 1 d. numatyta, jog paslaugų kaina nustatoma šalių susitarimu. Tai reiškia, kad šalys galėtų susitarti, jog

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje AB DnB Nord bankas v. P.A.B., Nr. 3K-3-559/2010.

paslaugos būtų teikiamos neatlygintinai. Todėl, manytina, jog nepagrįstai XXXV skyrius įvardintas kaip atlygintinų paslaugų teikimas bei atlygintinumas neturėtų būti laikomas kvalifikuojančiu paslaugų sutarties požymiu.

Paminėtina, kad paslaugų sutarties šalys gali būti tiek fiziniai asmenys, tiek juridiniai asmenys, atitinkamai, kaip klientas ar paslaugų teikėjas, tačiau tam tikrų paslaugų teikimo atvejais paslaugų teikėjais gali būti ne bet kokie asmenys. Pvz., sveikatos priežiūros paslaugų atveju, Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas 16 str. nustato, jog teisę verstis tam tikros rūšies sveikatos priežiūros praktika turi fiziniai asmenys, įstatymų nustatyta tvarka gavę licenciją ir sertifikatą, bei įmonės ir įstaigos teisę verstis sveikatos priežiūros veikla įgyja tik Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka gavusios licencijas.⁴³ Tai iš esmės atitinka statybos rangos sutarčių atvejais statinio statybos rangovui keliamus reikalavimus turėti leidimus verstis atitinkama veikla.

Kaip pažymima LAT praktikoje, atlygintinų paslaugų teikimo sutartį nuo kitų giminingų sutarčių tiksliausiai leidžia atiboti sutarties dalykas – nematerialaus pobūdžio (intelektinės) ar kitokios paslaugos, nesusijusios su materialaus objekto sukūrimu, t. y. šios paslaugos gali ir neturėti objektyvios išraiškos; pagal atlygintinų paslaugų sutartį jų teikėjas įsipareigoja rūpestingai (atidžiai) atlikti tam tikrą veiklą.⁴⁴ Sutiktina su LAT praktika, jog paslaugų sutarties dalykas yra pagrindinis paslaugų sutartis kvalifikuojantis požymis.

Čia atkreiptinas dėmesys į tai, kad CK 6.716 str. bei LAT praktikoje paslaugų sutarties samprata įtvirtinama darant klaidą, t.y. paslaugų sutartis yra apibūdinama kaip paslaugų teikimas, o tai yra tautologija. Paslaugų sutarties dalykas susideda iš prievolės, kurios dalykas yra ką nors padaryti, atlikti (*Facere*). Kaip nurodo V. Mikelėnas: „pagal tokią prievolę skolininkas privalo atlikti kreditoriaus naudai tam tikrą teigiamą veiksmą ar kelis veiksmus, nesusijusius su nuosavybės ar kitokios daiktinės teisės perdavimu.“⁴⁵ Taigi, paslaugų sutartis turėtų būti apibūdinama kaip tam tikrų veiksmų atlikimas, o ne paslaugų teikimas.

Taip pat paminėtina, jog doktrinoje teigiama, kad paslaugų sutarties dalykas susideda iš dviejų požymių, t.y. paslaugų sutarties dalykas yra nematerialaus pobūdžio veiksmų atlikimas, nesusijęs su materialaus objekto sukūrimu, o antrasis požymis yra negalėjimas garantuoti, jog paslaugų sutartis bus įvykdyta.⁴⁶ Iš dalies galima sutikti su tokiu paslaugų

⁴³ Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994 m. Nr. I-552.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Esigna“ v. UAB „Vandens taxi“, Nr. 3K-3-483-684/2016.

⁴⁵ MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 68.

⁴⁶ AMBRASIENĖ, A., et al. *Civilinė teisė. (Prievolių teisė)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004, p. 447.

sutarties dalyko, kaip kvalifikuojančio požymio, turinio atskleidimu, nes, apsiribojant CK 6.716 str. 3 d. išvardytomis paslaugų rūšimis, pvz., teikiant asmens sveikatos priežiūros, veterinarijos, mokymo paslaugas, šių paslaugų teikimas nepriklauso išimtinai tik nuo paslaugų teikėjo valios ir pastangų, t.y. įvairūs veiksniai, nepriklausantys nuo paslaugų teikėjo valios, kaip paslaugų gavėjas ar kliento sveikatos būklė, ligos sunkumas, imuniteto stiprumas, pastangų į mokymąsi indėlis ir pan., gali būti skirtingi ir tai, atitinkamai, gali lemti, jog paslaugų sutartis negalės būti įvykdyta. Tuo tarpu, teikiant audito ar konsultacines paslaugas, tokių paslaugų suteikimas nepriklauso nuo paslaugų gavėjo ar kliento, todėl tokiais atvejais neturėtų būti laikoma, kad tokių paslaugų teikėjai negalėtų garantuoti, jog paslaugų sutartis bus įvykdyta. Atsižvelgiant į tai, manytina, jog tai galėtų būti vertinama kaip papildomas įrankis atskleisti paslaugų sutarties dalyką, tačiau negali būti laikomas būtinuoju paslaugų sutarties dalyko požymiu.

Toliau pabrėžtina, kad CK 6.716 str. 2 d. nustato, jog šio skyriaus nuostatos taikomos tik tokioms paslaugoms, kai tarp paslaugų teikėjo ir kliento neatsiranda darbo ar kitokių pavaldumo (subordinacijos) santykių. Laikytina, jog tai yra antrasis paslaugų sutarčių kvalifikuojantis požymis. Paslaugų teikėjas privalo teikti klientui paslaugas savo rizika, savo pasirinktu būdu, neretai panaudojant specifines žinias ar įgūdžius bei savarankiškai.

Vadovaujantis aptarta paslaugų sutarties samprata darytina išvada, jog paslaugų sutarčių atveju išskirtini du kvalifikuojantys požymiai: 1) paslaugų teikėjo veikimas savarankiškai, nesant pavaldumo santykių su klientu; 2) paslaugų sutarties dalykas – nematerialaus pobūdžio ar kitokie veiksmai, nesusiję su materialaus objekto sukūrimu, kuris taip pat gali būti nustatomas ir vertinamas priklausomai nuo to, ar teikiant paslaugas paslaugų teikėjas gali garantuoti, jog paslaugų sutartis bus įvykdyta. Remiantis šiais paslaugų sutarties kvalifikuojančiais požymiais toliau bus aptariamas paslaugų ir rangos sutarčių atribojimo pagrindai bei problematika.

3.2. Rangos sutarčių atribojimas nuo paslaugų sutarčių

Visų pirma pažymėtina, kad rangos ir paslaugų sutartys turi nemažai panašių bendrų bruožų, kurie padaro šias sutarčių rūšis giminingomis bei kurie gali sukelti sunkumų bandant šias sutarčių rūšis tam tikrais atvejais atriboti.

Vienas iš tokių požymių yra tai, kad ir rangos sutartys, ir paslaugų sutartys turi bendrą kvalifikuojantį požymį, t.y. rangovo ir paslaugų teikėjo veikimas savarankiškai, nepriklausomai nuo užsakovo ir kliento, nesant jokių pavaldumo santykių. Atsižvelgiant į tai, kad tai yra bendras kvalifikuojantis požymis, savarankiškumas nėra šių sutarčių

atribojimo pagrindas. Kaip buvo nurodyta, rangos ir paslaugų sutarčių pagrindiniai kvalifikuojantys požymiai yra šių sutarčių dalykai. Rangos sutarčių atveju, jų dalyką sudaro prievolė atlikti tam tikrą darbą ir prievolė perduoti individualaus pobūdžio darbo rezultatą, o paslaugų sutarčių dalyką sudaro prievolė atlikti nematerialaus pobūdžio ar kitokių veiksmus, nesusijusius su materialaus objekto sukūrimu. Taigi, tiek rangos sutarčių atveju, tiek paslaugų sutarčių atveju turi būti atliekami tam tikri veiksmai, t.y. tam tikras darbas. Šie veiksmai neretai gali būti panašūs rangos ir sutarčių atveju, todėl manytina, jog rangos ir paslaugų sutarčių atribojimo pagrindas yra rangos sutartyse numatytas rezultato perdavimas.

Kaip buvo minėta, rangos sutarčių atveju visuomet turi būti įmanoma perduoti ir privalo būti perduotas atlikto darbo rezultatas. Tuo tarpu paslaugų sutartys nėra sudaromos dėl tam tikro konkretaus materialaus rezultato perdavimo, todėl tai yra pagrindinis šių sutarčių atribojimo kriterijus. Atitinkamai LAT, pažymi, jog svarbiausias skiriamasis rangos ir paslaugų sutarčių požymis yra tai, kad pagal atlygintinų paslaugų sutartis įsipareigojama atlikti rūpestingai (atidžiai) tam tikrą veiklą (veiksmus), o pagal rangos sutartis yra įsipareigojama dėl tam tikro darbo rezultato sukūrimo ar pasiekimo bei jo, kaip atskiro objekto ar tam tikros jo dalies, perdavimo kitai šaliai. Kitaip tariant, pirmuoju atveju įsipareigojama dėti tam tikras rūpestingas pastangas atliekant veiksmus, o antruoju – dėti tam tikras pastangas ir pasiekti tam tikrą rezultatą.⁴⁷ LAT, be kita ko, nurodo, jog atribojant rangos ir paslaugų sutartis svarbu nustatyti, ar šalys susitarė dėl darbų atlikimo, kuriais bus sukuriamas ar pagaminamas atskiriamas nuo pačių veiksmų objektas, turintis savarankišką vertę, kuri būtų įmanoma savarankiškai perduoti užsakovui (rangos sutartis), ar buvo susitarta dėl tam tikros veiklos, kurios rezultatas neatskiriamas nuo pačių veiksmų (paslaugų teikimas).⁴⁸

Tačiau, kaip teisingai pažymi S. Mitkus, aiškios ribos tarp rangos ir paslaugų sutarčių dalykų – darbų rezultato ir paslaugų – nėra. Pavyzdžiui, anot S. Mitkaus, tam tikro statinio nugriovimas turėtų būti laikoma paslaugų sutartimi, o ne rangos sutartimi, nes joks materialus objektas nėra sukuriamas.⁴⁹ Iš vienos pusės sutiktina su tokia pozicija, nes šalims susitarus dėl statinio nugriovimo, tokios sutarties turinį sudarys tik tam tikrų veiksmų atlikimas bei materialus objektas nebus sukuriamas, o bus priešingai – jau sukurtas objektas bus sunaikintas arba, kaip rezultatas, pašalintas. Taip pat atlikus statinio griovimo veiksmus nebus perduodamas būtent individualaus pobūdžio darbo rezultatas. Iš kitos

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „YIT Technika“ v. AB „Kraft Foods Lietuva“, Nr. 3K-3-110/2013.

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ MITKUS, S. *Sutartiniai teisiniai santykiai statyboje*. Vilnius: Teisė, 2003, Nr. 49, p. 80.

pusės būtų galima sakyti, jog statinio griovimas turėtų būti laikomas rangos sutartimi, nes turėtų būti perduotas nugriautas statinys, kaip darbo rezultatas. Nepaisant to, manytina, jog statinio griovimo sutartis turėtų būti laikoma paslaugų sutartimi dėl to, kad nugriautas statinys būtų atliktų griovimo veiksmų pasekmė, t.y. paslaugų rezultatas neatskiriamas nuo pačių veiksmų, o nėra konkretus individualus siektas rezultatas. Tuo labiau, atsižvelgiant į tai, kad kiekvieną kartą griaunant statinį, statinio liekanos bus skirtingos, t.y. rezultatas nėra konkretus ir tiksliai apibrėžtas bei numanomas. Be to, laikytina, jog statinio griovimo sutartis turėtų būti laikoma paslaugų sutartimi, nes tokiai sutarčiai nebūtų įmanoma taikyti rangos sutartims taikytinų CK teisės normų, susijusių su darbų kokybe bei darbų kokybės garantija, numatytų CK 6.663 str. bei 6.644 str., ir atitinkamai, statybos rangą reglamentuojančių teisės normų, numatytų CK 6.695 str. (rangovo atsakomybė už darbų kokybę), 6.697 str. (darbų kokybės garantija), 6.698 str. (garantiniai terminai), t.y. statinių griovimas ar naikinimas yra veiksmai, savaime naikinantys būtų kokybę ir, akivaizdu, jog skirtingos kokybės lygiu neįmanoma naikinti statinių, tik galima tai daryti skirtingais būdais. Galiausiai, manytina, kad šiuo atveju būtų galima atsižvelgti ir į minėtą papildomą paslaugų sutarčių dalyko požymį, t.y. negalėjimą garantuoti, jog paslaugų sutartis bus įvykdyta. Ne tuo aspektu, kad apskritai sutartis nebus įvykdyta, tačiau tuo, kad paslaugų teikimo pasekmės gali būti kiekvieną kartą skirtingos ir paslaugų teikimo rezultatas, bendraja to žodžio prasme, gali būti skirtingas negu toks, kaip šalys susitarė.

Taip pat paminėtina, jog, anot S. Mitkaus, paprastasis remontas laikytinas paslauga, nes šių darbų rezultatas yra išreikštas materialia forma gerokai mažiau nei kapitalinio remonto atveju bei dėl to, kad paprastajam remontui nėra būtinas statybos leidimas, projektas, atlikus remontą nereikia pripažinti statinio tinkamo naudojimui ir pan.⁵⁰ Šiuo atveju su tokia pozicija nesutiktina, nes darbų rezultato materialios išraiškos lygis, o būtent nedidelė išraiška, manytina, neturėtų būti laikoma paneigiančia rangos sutarties esmę. Remiantis jau minėta LAT praktika, naujų savybių jau esančiam daiktui suteikimas, pvz., remontas ar patobulinimas, yra laikytina rangos sutartimi,⁵¹ todėl, atitinkamai, ir paprastasis remontas turi būti laikomas rangos, o ne paslaugų sutartimi.

Taigi, nors ir rangos bei paslaugų sutartys turi būti atibojamos pagal darbų rezultato perdavimą, šių sutarčių kvalifikavimas gali būti apsunkintas dėl to, kad CK numato galimybę paslaugų sutartyse susitarti dėl tam tikro rezultato pasiekimo.

⁵⁰ MITKUS, S. *Sutartiniai teisiniai santykiai statyboje*. Vilnius: Teisė, 2003, Nr. 49, p. 80.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Hidras“ v. UAB „Projestos projektai“, Nr. 3K-3-311-415/2015.

3.2.1. Susitarimai paslaugų sutartyse dėl rezultato pasiekimo

CK 6.718 str. 5 nustato, kad, jeigu sutartis numato paslaugų teikėjo pareigą pasiekti tam tikrą rezultatą, paslaugų teikėjas gali būti atleistas nuo atsakomybės už šios pareigos neįvykdymą tik tuo atveju, jeigu įrodo, kad jos negalėjo įvykdyti dėl nenugalimos jėgos. Taigi, remiantis šia CK teisės norma galima matyti, jog sudarant paslaugų sutartis, šalys gali susitarti, kad paslaugų teikėjas turi pasiekti tam tikrą rezultatą. Tokią galimybę patvirtina ir LAT savo praktikoje, nurodydamas, jog galimybė susitarti dėl tam tikro rezultato nustatyta CK 6.718 str. 5 d., nepaisant to, kad paslaugų sutartimi paprastai neįsipareigojama sukurti tam tikro rezultato.⁵²

Pažymėtina, kad šis rezultatas, pasiekimas paslaugų teikėjui teikiant paslaugas, negali būti tapatus rezultatui, kaip jis suprantamas pagal rangos sutarties dalyką. Priešingu atveju, paslaugų sutarčių nebūtų įmanoma atskirti nuo rangos sutarčių. Siekiant išsiaiškinti dėl kokio rezultato paslaugų sutarties šalims yra sudaryta galimybė CK susitarti, visų pirma yra nagrinėtina teismų praktika, kurioje šalių sudarytos paslaugų sutartys buvo laikomos paslaugų sutartimis, kuriomis buvo susitarta dėl rezultato. LAT nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-385-378/2015 teismas nustatė, jog šalys susitarė dėl pardavimų vadybininko pareigybės aprašymo sukūrimo, darbuotojo paieškos ir atrankos būdo pasiūlymo ir įgyvendinimo, nustatant, kad darbų pabaiga pagal paslaugų sutartį bus laikomas tas momentas, kai užsakovas susitars su vienu iš kandidatų pardavimų vadybininko pareigybei užimti, t.y. paslaugų sutarties rezultatas buvo apibrėžtas kaip surasto kandidato ir užsakovo susitarimas dėl darbų įmonėje pradžioje.⁵³ Taigi, šioje byloje šalys buvo susitariusios dėl pakankamai aiškaus sutarties rezultato – naujo darbuotojo suradimo ir susitarimo pasiekimo su darbdaviu. Dar kartą paminėtina, jog paslaugų sutartimi yra susitariama dėl tam tikros veiklos atlikimo, kurios rezultatas yra faktiškai neatskiriamas nuo pačių veiksmų. Manytina, jog minėtas susitarimas patenka į paslaugų sutarties sampratą, nes rezultatas, dėl kurio buvo susitarta, negali būti atskirtas nuo pačių paslaugų teikėjo veiksmų, t.y. nėra sukuriamas savarankiškas materialus (ar nematerialus) rezultatas, kurį būtų įmanoma perduoti užsakovui. Vien todėl, kad šio susitarimo rezultatas yra tokio pobūdžio, nėra galimybės šios sutarties pripažinti rangos sutartimi. Nors ir yra atliekamas tam tikras darbas, šis rezultatas negali būti perduotas kaip savarankiškas objektas. Atitinkamai pažymėtina, kad, tokios paslaugų sutarties atveju, paslaugų sutarties

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „YIT Technika“ v. AB „Kraft Foods Lietuva“, Nr. 3K-3-110/2013.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Gifitika“ v. R.V., Nr. 3K-3-385-378/2015.

dalyko požymis, jog paslaugų teikėjas negali garantuoti, jog paslaugų sutartis bus įvykdyta, taip pat yra taikytinas ir į jį atsižvelgtina. Paslaugų teikėjas gali rasti kandidatą ir jį pristatyti paslaugų užsakovui, tačiau paslaugų teikėjas negali garantuoti, jog surastas kandidatas sutiks sudaryti susitarimą su paslaugų užsakovu. Tai gali įvykti dėl įvairių priežasčių, kurios niekaip nepriklauso nuo paslaugų teikėjo. Lygiai taip pat, gali būti ir toks atvejis, jog paslaugų teikėjas gali apskritai nerasti tinkamo kandidato ir dėl šios priežasties negalės pasiekti sutarto rezultato. Vėlgi, akivaizdu, kad tai gali įvykti nepriklausomai nuo paslaugų teikėjo valios bei įdėtų pastangų.

Toliau papildomai paminėtina Lietuvos apeliacinio teismo nagrinėta civilinė byla Nr. 2A-1276/2013, kurioje šalys, sudarydamos paslaugų sutartį, taip pat susitarė dėl tam tikro paslaugų teikimo rezultato, t.y. tam tikriems gavėjams paskirtų socialinių draudimo išmokų pristatymo.⁵⁴ Vėlgi pastebėtina, kad ir šios bylos atveju paslaugų sutarties rezultatas yra taip pat neatskiriamas nuo pačių paslaugų teikėjo veiksmų, t.y. socialinio draudimo išmokų pristatymas yra įvykdomas, kai šios išmokos yra pristatomos, ir tokio išmokų pristatymo, kaip atskiro, savarankiško objekto, neįmanoma perduoti užsakovui. Atitinkamai, ir šiuo atveju paslaugų teikėjas negali garantuoti, jog paslaugų sutarties rezultatas bus pasiektas, nes socialinio draudimo išmokos gali būti nepristatytos dėl nuo paslaugų teikėjo valios nepriklausančių veiksnių, pavyzdžiui, gavėjas gali atisakyti priimti išmokas, nors tai ir nėra tikėtina, arba paslaugų teikėjas gali nerasti gavėjo, dėl ko gali nepavykti įteikti išmokos. Kaip ir anksčiau minėtu atveju dėl kandidato į pareigas suradimo ir susitarimo su paslaugų užsakovu pasiekimo, šiuo atveju taip pat tokia sutartis negalėtų būti kvalifikuojama kaip rangos sutartis, nes rangos sutarties dalyko esminio požymio – savarankiško rezultato perdavimo – nėra.

Remiantis šia teismų praktika ir aukščiau nurodytomis aplinkybėmis, darytina išvada, jog CK 6.718 str. 5 d. numatytas paslaugų sutarčių rezultatas gali būti tik nematerialus bei neturintis savarankiškos ir nepriklausomos išraiškos, kuri galėtų būti perduodama užsakovui. Tačiau, atitinkamai, nagrinėtina, ar paslaugų sutarties požymis dėl paslaugų teikėjo negalėjimo garantuoti paslaugų sutarties įvykdymo, yra būtina paslaugų sutarties dalyko rezultato sudedamoji dalis. Dar kartą grįžtina prie jau aptarto S. Mitkaus pateikto statinio griovimo pavyzdžio. Manytina, jog šalims susitarus dėl statinio sugriovimo, praktiškai nėra galimybės, kad toks rezultatas nebus pasiektas, todėl, atsižvelgiant į tai, kad statinio griovimo sutartis turėtų būti laikoma paslaugų sutartimi, laikytina, jog paslaugų sutarties dalyko papildomas požymis, t.y. paslaugų teikėjo negalėjimas garantuoti, kad

⁵⁴ Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rausidas“ v. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šilalės skyrius, Nr. 2A-1276/2013.

paslaugų sutartis bus įvykdyta, nėra būtina paslaugų sutarties dėl rezultato pasiekimo sąlyga.

3.2.2. Subsidiarus rangos sutarčių nuostatų taikymas paslaugų sutartims

Nors ir CK rangos ir paslaugų sutartys yra išskirtos į atskiras sutarčių rūšis, suponuojant būtinybę atskirti šių sutarčių rūšių taikymą, kvalifikuojant sutarties šalių teisinį santykį kaip rangos ar paslaugų teisinius santykius, CK yra numatoma galimybė paslaugų sutartims taikyti rangos sutarčių nuostatas subsidiariai. Būtent CK 6.724 str. nustato, kad šios knygos normos, nustatančios bendrąsias rangos sutarties nuostatas (6.644–6.671 straipsniai) bei reglamentuojančios vartojimo rangą (6.672–6.680 straipsniai), paslaugų sutartims taikomos tiek, kiek tai neprieštarauja šio kodekso 6.716–6.723 straipsniams ir paslaugų sutarties dalyko ypatumams.

Visų pirma, paminėtina, jog LAT praktikoje nurodoma, kad sprendžiant dėl sutartinės atsakomybės už netinkamą atlygintinų paslaugų teikimą, turi būti įvertinta, ar paslaugų teikėjo veiksmai atitinka CK 6.717 str. taisykles, kurios įpareigoja teikėją veikti sąžiningai, protingai, kad paslaugų teikimas labiausiai atitiktų kliento interesus, atsižvelgiant į paslaugų rūšį, laikytis nusistovėjusios praktikos bei atitinkamos profesijos standartų ir t.t., o tokio ginčo atveju teismas faktines bylos aplinkybes turi įvertinti ir pagal CK 6.724 str. nustatytas subsidiaraus kitų CK normų, t.y. bendrųjų rangos sutarties nuostatų taikymo paslaugų sutartims taisykles.⁵⁵ Atsižvelgiant į šią LAT praktiką, manytina, jog CK 6.724 str. įtvirtintas subsidiarus rangos sutarčių taisyklių taikymas paslaugų sutartims turi apsauginį tikslą, kuriuo siekiama užtikrinti tinkamą paslaugų teikėjo įsipareigojimų vykdymą. Tokia išvada taip pat darytina atsižvelgiant į LAT nagrinėtą civilinę bylą Nr. 3K-3-575/2012, kurioje paslaugų teikėjas buvo įsipareigojęs cheminiu būdu išvalyti užsakovo automobilio saloną, po ko automobilis buvo pavogtas, bei kurioje buvo konstatuota, remiantis CK 6.657 str., kad paslaugų teikėjas privalėjo imtis visų įmanomų priemonių užsakovo patikėto turto saugumui užtikrinti.⁵⁶ Atitinkamai, civilinėje byloje Nr. 3K-3-79/2013, kurioje šalys buvo susitariusios dėl pavojingų ir nepavojingų atliekų utilizavimo (surinkimo) pervežimo paslaugų teikimo, LAT nurodė, jog teismai privalėjo vertinti susiklosčiusias aplinkybes ir pagal CK 6.653 str. 4 d., nustatančią, kad, jeigu būtina atlikti papildomų darbų arba dėl kitų svarbių priežasčių rangovui tenka didinti kai kurių darbų

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje AB If P&C insurance AS v. UAB „Įrengimas“, Nr. 3K-3-516/2009.

⁵⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje K.K. v. V.S., Nr. 3K-3-575/2012.

kainą, jis privalo apie tai laiku pranešti užsakovui.⁵⁷ Remiantis šia LAT praktika, manytina, jog išvada, jog pagrindinis CK 6.724 str. taikymo tikslas yra apsauginis, yra pagrįsta. Taip pat paminėtina, kad tokia išvada papildomai gali būti laikoma pagrįsta dėl to, kad CK 6.724 str. yra išskiriama, jog yra taikomos subsidiariai ir rangos sutarties nuostatos, reglamentuojančios vartojimo rangą.

Tačiau pabrėžtina, jog, nepaisant to, rangos sutarties nuostatos negali būti taikomos, jeigu jos neprieštarauja šio CK 6.716 – 6.723 straipsniams ir paslaugų sutarties dalyko ypatumams. Tai yra patvirtinama ir LAT praktikoje, kurioje teismas yra padaręs išvadą, jog CK 6.662 str. 2 d. nuostatų, reglamentuojančių užsakovo, priėmusio atliktus darbus, teisės remtis atliktų darbų trūkumų faktų ribojimus, taikymas paslaugų sutarties, kurioje nenustatyta vykdytojo pareigos pasiekti tam tikrą rezultatą, šalims prieštarauja paslaugų sutarties dalyko ypatumams.⁵⁸

Prisiminant aptartą statinio griovimą, kaip paslaugų sutarties pavyzdį, remiantis aptartomis aplinkybėmis, susijusiomis su CK 6.724 str. taikymu, manytina, jog vykdant statinio griovimo paslaugas egzistuojant galimybė taikyti rangos sutarčių nuostatas subsidiariai. Tokiu atveju, būtų galimybė taikyti minėtą CK 6.653 str. 4 d., nustatančią, kad jeigu būtina atlikti papildomų darbų arba dėl kitų svarbių priežasčių rangovui tenka didinti kai kurių darbų kainą, jis privalo apie tai laiku pranešti užsakovui. Taip pat šiuo atveju galima paminėti ir specifines teisinių paslaugų teikimo sutartis. Tokios paslaugų sutartys paprastai būna kompleksinės, t.y. į jas įeina konsultavimas, atstovavimas teisme, įrodymų rinkimas ir pan., bei dažniausiai ir įvairių procesinių dokumentų rengimas. Manytina, jog šalims susitarus išimtinai dėl konkretaus procesinio dokumento parengimo, tokia sutartis turėtų būti kvalifikuojama kaip rangos sutartis, tačiau sudarant kompleksinę teisinių paslaugų teikimo sutartį, kurioje procesinių dokumentų rengimas yra tik dalis atliekamų darbų arba teikiamų paslaugų, šiai daliai atliekamų darbų turėtų būti subsidiariai taikomos rangos sutarčių nuostatos pagal CK 6.724 str. Tokiu būdu, be kita ko, būtų užtikrinti ir kliento interesai, susiję su teikiamų paslaugų ar atliekamų darbų, šiuo atveju rengiamų procesinių dokumentų, kokybe.

Remiantis aukščiau nurodytomis aplinkybėmis, manytina, jog CK 6.724 str. taikymu yra iš dalies sudaroma tokia padėtis, jog paslaugų ir rangos sutarčių atribojimo būtinybė yra mažinama, nes taikant CK 6.724 str. sutarties kvalifikavimas iš dalies praranda savo prasmę. Tokiu būdu, sudaromos tokios aplinkybės, jog, beveik nepriklausomai nuo

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „AV investicija“ v. VĮ Ignalinos atominė elektrinė, Nr. 3K-3-79/2013.

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Archyvų ir dokumentų tvarkytojai“ v. UAB „Tamro vaistinė“, Nr. 3K-3-543/2012.

situacijos, paslaugų sutartims galėtų būti taikomos rangos sutartis reglamentuojančios teisės normos.

Laikytina, kad įstatymų leidėjui nustatant CK 6.724 str., buvo bandyta išlaikyti rangos ir paslaugų sutarčių atribojimo būtinybę, nes į šią teisės normą, kaip jau buvo minėta, yra įtraukiama išlyga, kad subsidiariai taikomos rangos sutarčių nuostatos turi neprieštarauti paslaugų sutarties dalyko ypatumams. Tačiau, nepaisant to, darytina išvada, kad numatant tokį teisinį institutą, rangos ir paslaugų sutarčių kvalifikavimo reikšmė yra sumažinama ir pernelyg sugretinamos rangos ir paslaugų sutartys. Atsižvelgiant į šias aplinkybes bei tai, kad CK rangos ir paslaugų sutartys yra atskiros sutarčių rūšys, manytina, jog CK 6.724 str. yra perteklinė teisės norma, kurios apsauginis tikslas galėtų būti pasiektas kvalifikuojant sutartis kaip mišrias sutartis, konkrečioms teisinio santykio elementams taikant atitinkamai rangos ar paslaugų sutartis reglamentuojančias teisės normas. Priešingu atveju, iš dalies kvestionuotinas rangos ir paslaugų sutarčių išskyrimas į atskiras sutarčių rūšis.

3.3. Rangos sutarties atribojimas nuo paslaugų sutarties užsienio teisėje

Visų pirma, atkreiptinas dėmesys į Vokietijos Federacinės Respublikos paslaugų sutarčių reglamentavimą. Pagal BGB 611 str., pagal paslaugų sutartį, asmuo, kuris įsipareigoja suteikti paslaugas, privalo šias paslaugas suteikti, o kita šalis privalo sumokėti sutartą atlyginimą.⁵⁹ Atitinkamai, kaip ir BGB 631 str. atveju, nustatančiu rangos sutarties sampratą, BGB 611 str. įtvirtinta paslaugų sutarties samprata yra iš esmės identiška CK 6.716 str. įtvirtintai atlygintinių paslaugų sutarčių sampratai. Tačiau pastebėtina, kad CK paslaugos yra apibrėžiamos išsamiau, t.y. papildomai numatoma, jog paslaugos turi būti nesusijusios su materialaus daikto sukūrimu.

Literatūroje pažymima, jog rangos ir paslaugų sutarčių atribojimas yra sudėtingas, nes pagal abi sutartis skolininkas privalo suteikti paslaugas kreditoriui. Paprastai išskyrimas apibūdinamas tuo pagrindu, kad paslaugų sutartimi šalys susitaria dėl tam tikros veiklos atlikimo, pagal rangos sutartis skolininkas privalo pasiekti tam tikrą rezultatą, atlikdamas kažkokią veiklą. Todėl pagrindinis atribojimo kriterijus yra tai, ar skolininkui yra mokama vien už buvimą aktyviam ar tik už tam tikrą rezultatą.⁶⁰ Lygiai taip pat kaip ir pirkimo-

⁵⁹ German Civil Code, BGB. *Bundesministerium de Justiz und für Verbraucherschutz* [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html>

⁶⁰ BEALE, H., et al. *Cases, Materials and Text on Contract Law. Ius commune casebooks for the common law of Europe*: Second edition. Jungtinės Amerikos Valstijos, Jungtinė Karalystė, Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010, p. 725.

pardavimo sutarčių atribojimo nuo rangos sutarčių atveju, toks atribojimo pagrindas yra identiškas CK įtvirtintam reglamentavimui. Tačiau vėlgi pažymima, jog toks atskyrimas ne visuomet yra tinkamas ir naudingas, nes paslaugų sutarties atveju šalys paprastai turi omenyje tam tikrą rezultatą, kurį norėtų pasiekti, todėl reikia atsižvelgti ir į tai, kad paslaugų sutartimis, tokiomis kaip sveikatos priežiūros paslaugų ar mokymo paslaugų, paslaugų teikėjas negali garantuoti ar netgi nenori garantuoti tam tikro rezultato pasiekimo. Todėl, atribojant rangos ir paslaugų sutartis, būtina atsižvelgti į tai, ar skolininkas yra atsakingas už rezultato pasiekimą.

Galiausiai paminėtina, kad pagal BGB darbo sutartys yra laikomos paslaugų sutarčių rūšimi.⁶¹ Taigi, nepaisant to, kad rangos ir paslaugų sutartys yra apibrėžiamos bei atribojamos pagal Vokietijos Federacijos Respublikos teisę iš esmės panašiai kaip ir Lietuvos teisės sistemoje, Vokietijos teisės tradicijoje darbo sutartys nelaikoma atskira sutarčių rūšimi nuo paslaugų sutarčių. Toks darbo sutarčių kvalifikavimas paslaugų sutartimis turėtų būti aiškinamas taip, jog Vokietijos teisėje vyrauja griežta paslaugų sutarčių kvalifikavimo tradicija. Tokia išvada taip pat darytina dėl to, kad BGB nėra numatyta, jog paslaugų sutartims gali būti subsidiariai taikomos rangos sutartis reglamentuojančios teisės normos. Dėl to, kad rangos ir paslaugų sutartys yra išskiriamos kaip savarankiškos ir skirtingos sutartys, nors ir panašios, toks griežtas šių sutarčių rūšių kvalifikavimas, manytina, yra pagrįstas, nes priešingu atveju yra kvestionuotinas šių sutarčių išskyrimo kaip atskirų sutarčių rūšių būtinumas. Atsižvelgiant į šią Vokietijos praktiką, manytina, jog rangos ir paslaugų sutarčių atribojimo praktika Lietuvos teisėje pagal CK turėtų sekti Vokietijos pavyzdžiu. Atitinkamai, nustačius griežtą rangos ir paslaugų sutarčių atribojimą, paslaugų sutartims neturėtų būti galima subsidiariai taikyti rangos sutartis reglamentuojančių taisyklių pagal CK 6.724 str., o apsauginiai kliento apsaugos tikslai galėtų būti pasiekiami ir atskiru papildomu paslaugų sutarčių reglamentavimu, jeigu įstatymų leidėjas nuspręstų, jog tai yra būtina ir to negalima atsisakyti.

Iš kitos pusės, bendrosios teisės tradicijos atstovės Jungtinės Karalystės 1982 m. prekių ir paslaugų teikimo įstatymo 12 dalis nustato, jog paslaugos sutartimi laikomos tokios sutartys, pagal kurias asmuo įsipareigoja užsakovui suteikti tam tikrą paslaugą (išskyrus sutartis dėl paslaugų teikimo pagal 2015 m. vartotojų teisių įstatymą), bei pagal

⁶¹ BEALE, H., *et al. Cases, Materials and Text on Contract Law. Ius commune casebooks for the common law of Europe*: Second edition. Jungtinės Amerikos Valstijos, Jungtinė Karalystė, Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010, p. 725-726.

paslaugų sutartį gali būti ir ateityje perduoti tam tikrai daiktai.⁶² Remiantis šia teisės norma galima matyti, jog Jungtinėje Karalystėje rangos sutartis nėra išskiriama kaip atskira sutarties rūšis, o yra laikoma paslaugų sutarties porūšiu ir kvalifikuotina būtent kaip paslaugų sutartis. Dėl šių priežasčių rangos ir paslaugų sutarčių atribojimo bei kvalifikavimo problemos šioje bendrosios teisės tradicijos šalyje neiškyla.

Atitinkamai, kaip buvo aptarta rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atribojimo atveju, dar kartą atkreiptinas dėmesys į DCFR pateikiamus siūlymus. Kaip buvo nurodyta, sutartys dėl tam tikrų daiktų pagaminimo pirmiausia yra laikytinos pirkimo-pardavimo sutartimis, o šios taisyklės išimtimis laikytinos sutartys dėl nekilnojamųjų daiktų sukūrimo. Taigi pagal DCFR IV. C. – 1:101 dalies 2 punktą, sutartys dėl nekilnojamųjų daiktų statybos ir sutartys dėl apdirbimo (angl. „*processing*“) laikytinos paslaugų sutartimis.⁶³ Paminėtina, jog pagal DCFR IV. C. – 4:101 dalies 2 punktą, sutartys dėl kilnojamojo daikto remonto, priežiūros ar valymo bus laikomos sutartimis dėl apdirbimo, t.y. paslaugų sutartimis.⁶⁴ Vėlgi, kaip ir aptartu atveju dėl DCFR pateikiamų siūlymų susijusių su pirkimo-pardavimo sutartimis, ir šiuo atveju rangos sutartys nėra išskiriamos kaip atskira sutarčių rūšis. Kaip ir Jungtinės Karalystės numatytu atveju, rangos sutartys pagal DCFR galėtų būti laikomos paslaugų sutarčių porūšiu. Manytina, jog atskirų rangos sutarčių sampratą atitinkančių sutarčių išskyrimas (pvz., sutartys dėl apdirbimo) ir reglamentavimas galėtų užtikrinti teisinį tikrumą ir supaprastintų teisinius santykius bei sumažintų sutarčių kvalifikavimo problemas.

⁶² Supply of Goods and Services Act 1982. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1982/29>>.

⁶³ Draft Common Frame of Reference. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law* [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf>.

⁶⁴ *Ibid.*

4. Rangos sutarties atribojimas nuo autorinio kūrinio užsakymo sutarties

4.1. Autorinio kūrinio užsakymo sutarties samprata ir kvalifikuojantys požymiai

Kitaip negu rangos, pirkimo-pardavimo ar paslaugų sutartys, autorinio kūrinio užsakymo sutartys nėra reglamentuojamos CK. Šias sutartis reglamentuoja atskiras specialus įstatymas, t.y. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (toliau – ATGTĮ). Specialus šios sutarties rūšies reglamentavimas yra numatytas dėl specifinio šios sutarties dalyko bei dėl to, kad ši sutartis yra susijusi su intelektine nuosavybe.

Taigi, ATGTĮ 41 str. nustato autorinės kūrinio užsakymo sutarties sampratą – pagal autorinę kūrinio užsakymo sutartį autorius įsipareigoja sukurti sutarties sąlygas atitinkantį kūrinių ir perduoti užsakovui sutartyje nurodytas autorių turtines teises į kūrinių arba suteikti užsakovui teises naudoti kūrinių nurodant kūrinio naudojimo būdą, o užsakovas įsipareigoja sumokėti autoriui sutartyje nustatytą autorinį atlyginimą, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje.⁶⁵ Matoma, jog autorinė kūrinio užsakymo sutartys yra konsensualinė sutartis, laikoma sudaryta nuo šalių susitarimo dėl pagrindinių sutarties sąlygų. Taip pat ši sutartis yra dvišalė, sinalagmatinė sutartis, nes abi sutarties šalys turi priešpriešines pareigas – autorius turi pareigą sukurti kūrinių ir suteikti turtines teises užsakovui, o užsakovas privalo naudoti kūrinių pagal nustatytą kūrinio naudojimo būdą bei autoriui sumokėti autorinį atlyginimą.⁶⁶ Taip pat paprastai autorinio kūrinio užsakymo sutartys yra atlygintinos sutartys, tačiau kaip ir rangos bei paslaugų sutarčių atveju, atlygintinumas negali būti laikomas kvalifikuojančiu autorinių kūrinio užsakymo sutarčių požymiu, nes šalims susitarus, jog sutartis yra neatlygintina, t.y. sutarties kaina yra lygi nuliui, tokia sutartis vis tiek turėtų būti kvalifikuojama kaip autorinio kūrinio užsakymo sutartis. Atitinkamai, ATGTĮ 38 str. 2 d. yra įtvirtinta, jog autorių turtinių teisių perdavimas gal būti visiškas arba dalinis, atlygintinis arba neatlygintinis.

Doktrinoje nurodoma, kad autorinės sutarties dalykas yra autorių turtinių teisių į kūrinių perdavimas (autorinėje sutartyje dėl teisių perdavimo) arba autorių turtinių teisių į kūrinių suteikimas pasinaudoti (autorinėje licencinėje sutartyje).⁶⁷ Šiame darbe nagrinėjama

⁶⁵ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999 m. Nr. VIII-1185.

⁶⁶ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. Monografija: II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 167.

⁶⁷ USONIENĖ, J. *Autorių teisių perdavimo ypatybės*. Monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008 m., p. 146.

autorinė kūrinio užsakymo sutartis, be aukščiau nurodytos dalyko sudėties, taip pat pasižymi autoriaus įsipareigojimu sukurti kūrinį. Kūrinys pagal ATGTĮ 2 str. 29 d. apibūdinamas kaip originalus kūrybinės veiklos rezultatas literatūros, mokslo ar meno srityje, nepaisant jo meninės vertės, išraiškos būdo ar formos, tačiau tai gali būti ir audiovizualinis kūrinys, kompiuterinė programa ir pan.

Taigi, pagrindinis skiriamasis autorinio kūrinio užsakymo sutarties požymis yra jos dalykas – kūrinio sukūrimas ir turtinių teisių į kūrinį perdavimas užsakovui. Paminėtina, jog V. Mizaras nurodo, kad autorinio kūrinio užsakymo sutarties kvalifikuojantys požymiai yra:

- a) įsipareigojimas sukurti kūrinį pagal sutartyje numatytas sąlygas;
- b) įsipareigojimas perduoti ar suteikti tam tikras turtines teises į sukurtą kūrinį.⁶⁸

Atsižvelgiant į šias aplinkybes, darytina išvada, jog autorinės kūrinio užsakymo sutarčių kvalifikuojantis požymis yra jos dalykas, kuris susideda iš įsipareigojimo sukurti tam tikrą kūrinį bei įsipareigojimo perduoti ar suteikti tam tikras teises į kūrinį, sukurtą pagal sutartį. Remiantis šiuo kvalifikuojančiu požymiu autorinės kūrinio užsakymo sutartys atribotinos nuo kitų sutarčių.

4.2. Autorinių kūrinio užsakymo sutarčių atskyrimas nuo rangos sutarčių

Kaip buvo nustatyta, rangos sutartys pasižymi dviem kvalifikuojančiais požymiais, t.y. rangos sutarties dalyku – prievole atlikti tam tikrą darbą ir prievole perduoti individualaus pobūdžio darbo rezultata, bei rangovo veikimu savarankiškai – nesant tarp užsakovo ir rangovo pavaldumo bei rangovui veikiant savo rizika. Žvelgiant į šiuos rangos sutarties kvalifikuojančius požymius, galėtų pasirodyti, jog rangos sutartys atribotinos nuo autorinio kūrinio užsakymo sutarčių ganėtinai paprastai, tačiau tokia prielaida būtų neteisinga.

Visų pirma, atkreiptinas dėmesys į antrąjį rangos sutarčių kvalifikuojantį požymį – rangovo veikimą savarankiškai. Nors savarankiškumas nėra išskirtinas kaip autorinių kūrinio užsakymo sutarčių kvalifikuojantis požymis, autoriaus savarankiškumas yra savaimė išplaukiantis iš sutarties esmės. Autorinio kūrinio užsakymo sutartys sudaromos su konkrečiais autoriais, būtent dėl jų tam tikrų įgūdžių ar sugebėjimų, kurių kiti asmenys neturi, todėl pagal tokią sutartį neišvengiamai paprastai autorius veiks savarankiškai bei nepriklausant nuo užsakovo. Atitinkamai paminėtina, jog pavaldumo buvimas yra atskirai reglamentuojamas. ATGTĮ 9 str. 2 d. nurodyta, jog turtinės autorių teisės į kūrinį, kurį

⁶⁸ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. Monografija: II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 166.

sukūrė darbuotojas atlikdamas tarnybines pareigas ar darbo funkcijas, išskyrus kompiuterių programas, 5 metams pereina darbdaviui, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje. Taip pat pagal ATGTĮ 10 str. 2 d., turinės autorių teisės į kompiuterių programą, kurią sukūrė darbuotojas atlikdamas savo tarnybines pareigas ar darbo funkcijas, priklauso darbdaviui, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, manytina, jog savarankiškumas negali būti tinkamu rangos ir autorinių kūrinių užsakymo sutarčių atribojimo pagrindas, nes savarankiškumą suponuoja pati autorinių kūrinių užsakymo sutarčių esmė. Todėl rangos sutartis ir autorinio kūrinių užsakymo sutartis bandytina atriboti pagal šių sutarčių dalykus.

Lyginant šių sutarčių dalykus akivaizdu, jog autorinių kūrinių užsakymo sutarčių atveju yra išskirtinis turtinių teisių į kūrinių perdavimas, tačiau pastebėtina, jog tiek rangos, tiek autorinių kūrinių užsakymo sutarčių dalykai yra labai panašūs – abejomis sutartimis, iš esmės, yra susitariama dėl tam tikro rezultato pasiekimo ir perdavimo, atliekant darbą. Šių sutarčių giminingumą patvirtina ir V. Mizaras, nurodydamas, jog, be kita ko, mokslinių tyrimų darbų sutarčių atveju, kurios yra reglamentuojamos CK, tikslas yra sukurti intelektinės veiklos rezultata, t.y. kūrinių, o projektavimo darbų rangos sutarčių atveju, kurios taip pat yra reglamentuojamos CK, taip pat gali būti sukuriama autorių teisės saugomas objektas.⁶⁹ Tačiau, jeigu mokslinių tyrimų darbų bei projektavimo darbų rangos sutartimis yra sukuriama autorių teisės saugomi objektai, keltinas klausimas, kodėl šios sutarčių rūšys yra reglamentuojamos CK, priskiriant šias sutartis rangos sutartims, bei kodėl jos nėra išskirtos atskirai ATGTĮ, nes, jeigu šiomis sutartimis yra sukuriama objektai, saugomi autorių teisių, jiems privalo būti taikomos ATGTĮ teisės normos. ATGTĮ įtvirtintų teisės normų taikymas taip pat yra patvirtinamas ir LAT praktikoje⁷⁰, todėl neabejotina dėl ATGTĮ normų taikymo mokslinių tyrimų darbų bei projektavimo darbų rangos sutarčių atvejais.

V. Mizaras teigia, jog dėl giminingų autorinių kūrinių užsakymo ir rangos sutarčių bruožų gali būti aktualios kai kurios CK normos, t.y. gali būti vadovaujama bendrosiomis normomis dėl parduodamo ar pagal rangos sutartį sukurto objekto kokybės neatitikties padarinių.⁷¹ Tokios išvados yra patvirtinamos ir Lietuvos teismų praktikoje. Pvz., LAT civilinėje byloje Nr. 3K-3-177-687/2015, buvo nustatyta, jog dėl to, kad šalys susitarė dėl autinio kūrinių – internetinės parduotuvės, sukūrimo pagal darbų specifikaciją, darbus perduodant pasirašant darbų perdavimo-priėmimo aktą, šalys susitarė ginčo sutarčiai

⁶⁹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. Monografija: II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 165-166.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje *Šiaulių apygardos prokuratūra v. AB „Panevėžio statybos trestas“*, Nr. 3K-3-490-469/2015.

⁷¹ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. Monografija: II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 166.

mutatis mutandis taikyti rangos sutartį reglamentuojančias bendrąsias nuostatas.⁷² Tokia pati išvada buvo padaryta civilinėje byloje Nr. 3K-3-599/2012, kurioje šalys buvo susitariusios dėl verslo valdymo sistemos sukūrimo, per nustatytus terminus atliekant sutarties prieduose išvardytus darbus.⁷³ Tačiau ši LAT praktiką nėra iki galo vienoda, nes civilinėje byloje Nr. 3K-3-535/2013, dėl to, kad sutartimi buvo įsipareigota ne tik sukurti kompiuterinę programą, bet ir dalyvauti ją įdiegiant bei atsakyti už sėkmingą jos įdiegimą, laiku ir operatyviai aptarnauti programą (atlikti programavimo darbus), t. y. reaguoti į atsiradusius gedimus, ši sutartis buvo kvalifikuota kaip mišri, nes jai taikytinos ATGTĮ ir CK atlygintinių paslaugų teikimą bei rangos santykius reglamentuojančios teisės normos.⁷⁴ Ši LAT nutartis skiriasi nuo anksčiau minėtų nutarčių tuo, kad sutartis buvo kvalifikuojama pagal sutarčių esmę, o ne interpretuojant sutarties šalių susitarimą, jog sutarčiai *mutatis mutandis* taikytinos rangos sutarties reglamentuojančios teisės normos.

Galiausiai, pažymėtina, jog anot V. Mizaro: „Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, pažeidus sutartines teises, ATGTĮ 77-86 straipsnyje numatyti teisių gynimo būdai netaikomi, jeigu pažeidimu kartu nepažeidžiamos ir išimtinės teisės. Jeigu sutarties pažeidimas pasireiškia tik kaip prievolinio teisinio pobūdžio pareigų neįvykdymas ar netinkamas įvykdymas, bus taikomi tik sutartiniai teisių gynimo būdai, kuriuos numato CK normos ir ATGTĮ normos, reguliuojančios autorines sutartis.“⁷⁵ Su šia pozicija yra sutiktina pilnai, nes autorinių kūrinių užsakymo sutartimi autoriui yra sukuriama prievolės atlikti tam tikrą darbą ir sukurti rezultatą, o turtinių teisių perdavimas įvyksta tik po kūrinio sukūrimo, t.y. po tam tikro objekto sukūrimo prievolių įvykdymo. Tai reiškia, kad autorinių kūrinių užsakymo sutartims, iki turtinių teisių perdavimo, autoriui atliekant kūrybą bei kuriant kūrinį, yra taikytinos rangos sutartis reglamentuojančios teisės normos, nes šių prievolių apimtyje autorinių kūrinių užsakymo sutartys nesiskiria nuo rangos sutarčių, pvz., taikytina CK 6.663 str. 1 d., reglamentuojanti darbų kokybę. Tokios išvados taip pat gali būti daromos atsižvelgiant į ATGTĮ 10 str. 1 d., nustatančią, jog kompiuterių programa saugoma pagal šį įstatymą, jeigu ji yra originali. Jeigu sutartimi šalys susitartų dėl tam tikros kompiuterių programos sukūrimo, kuri nėra originali, tokia sutartis negalėtų būti kvalifikuojama kaip autorinių kūrinių užsakymo sutartis, nes nebūtų sukuriamas autorių teisės saugomas objektas. Tokiu atveju, autorius arba rangovas faktiškai atliktų tuos pačius

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auster ir Ko“ v. UAB „Terra IT“, Nr. 3K-3-177-687/2015.

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nordea Bank Finland Plc v. G.K., D.K., Z.V., O.V., Nr. 3K-3-588/2012.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Etnomedijos Intercentras v. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Nr. 3K-3-535/2013.

⁷⁵ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. Monografija: II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 183.

veiksmus kaip ir autorius, kuris rengia originalią kompiuterinę programą, tik tokiu atveju būtų papildomai perduodamos autorių turtinės teisės į sukurtą kompiuterinę programą. Dėl to, kad, atliktinų prievolių prasme, neįskaitant autorių turtinių teisių perdavimo, originalios ir neoriginalios kompiuterinės programos sukūrimas yra beveik tapatus savo turiniu, galima teigti, jog rangos ir autorinės kūrinio užsakymo sutartys yra ne tik giminingos, tačiau autorinės kūrinio užsakymo sutartys laikytinos specifiniu rangos sutarčių porūšiu. Darant tokią išvadą, manytina, jog būtų atsakoma į klausimą, kodėl mokslinių tyrimų darbų ir projektavimo darbų rangos sutartys, nepaisant to, kad joms taikytinos ATGTĮ įtvirtintos teisės normos, jas iš esmės kvalifikuojant kaip autorinių kūrinio užsakymo sutartis, yra įtvirtintos CK bei būtų paaiškinamas šių rangos sutarčių porūšių giminingumas su autorinėmis kūrinio užsakymo sutartimis.

Atsižvelgiant į tai, manytina, jog rangos ir autorinių kūrinio užsakymo sutartys negali ir neturi būti atribojamos, nes autorinės kūrinio užsakymo sutartys laikytinos rangos sutarčių porūšiu. Tačiau, atkreiptinas dėmesys į tai, jog dėl autorinių kūrinio užsakymo sutarčių specifikos tam tikrais atvejais, toks autorinių kūrinio užsakymo sutarčių klasifikavimas gali būti neaiškus, net ir atsižvelgiant į aukščiau nurodytas aplinkybes ir paaiškinimus. Tarp tokių atvejų gali būti pavyzdžiai, nurodomi V. Mizaro: kai sukuriamas kokio nors renginio scenarijus ir jo autorius veda renginį arba sukuriama paskaita, kaip mokslo kūrinys, ir jo autorius ją perskaito viešai.⁷⁶ Šiais atvejais renginio scenarijus bei paskaita autoriaus būtų sukuriama pagal autorinių kūrinio užsakymo sutartį, kurioje sukūrimo veiksmai taip pat atitiktų rangos sutartyje atliekamus veiksmus, tačiau šio kūrinio perdavimas, akivaizdu, neatitinka rangos sutarties sampratos, todėl toks kūrinio „perdavimas“ reglamentuotinas ATGTĮ, kaip kūrinio viešas atlikimas, atliekamas pagal autorinio kūrinio užsakymo sutartimi suteiktą teisę viešai atlikti kūrinį. Manytina, jog padarant šią išlygą, atsižvelgiant į šios sutarties specifiškumą, autorinių kūrinio užsakymo sutartys turėtų būti klasifikuojamos kaip rangos sutarčių porūšis.

Vadovaujantis aukščiau nurodytomis aplinkybėmis, minėta LAT praktika, pagal kurią teismai *mutatis mutandis* taikė rangos sutartis reglamentuojančias teisės normas autorinių kūrinio užsakymo sutartims, būtent aiškinant šalių valią, t.y. kad jos siekė taikyti rangos sutartis reglamentuojančias teisės normas, turėtų būti koreguojama tuo aspektu, kad autorinių kūrinio užsakymo sutartims turėtų būti taikytinos rangos sutartis reglamentuojančios teisės normos dėl to, jog šios sutartys priklauso rangos sutarčių porūšiui. Atitinkamai, LAT praktika, pagal kurią autorinės kūrinio užsakymo sutartis buvo

⁷⁶ MIZARAS, V. *Autorių teisė*. Monografija: II tomas. Vilnius: Justitia, 2009, p. 166.

kvalifikuota kaip mišri sutartis, nėra iki galo pagrįsta dėl to paties pagrindo. Autorinių kūrinio užsakymo sutarčių prigimtis kyla iš rangos sutarčių, todėl jos negali būti kvalifikuojamos kaip mišrios sutartys.

Išvados ir pasiūlymai

1. Kvalifikuojant rangos sutartis, skirtingai negu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, turėtų būti išskiriami du pagrindiniai kvalifikuojantys požymiai, t.y. rangos dalykas, kuris susideda iš prievolės atlikti tam tikrą darbą ir prievolės perduoti darbo rezultatą, bei rangovo veikimo savarankiškai, kuris reiškia, jog tarp rangovo ir užsakovo negali būti jokio pavaldumo. Trečiasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nustatomas kvalifikuojantis požymis – darbo rezultato gavimas rangovui veikiant savo rizika – neturėtų būti laikomas rangos sutarties kvalifikuojančiu požymiu, nes CK 6.645 str. 3 d. įtvirtina, jog susitarimu šalys gali pasiskirstyti riziką bei nustatyti užduoties įvykdymo būdus. Galimybė šalims susitarimu faktiškai panaikinti vieną iš rangos sutarties kvalifikuojančių požymių, tuo pačiu kvalifikuojant tokią sutartį kaip rangos sutartį, lemia išvadą, jog tai nėra rangos sutarties kvalifikuojantis požymis ir jis turėtų būti laikomas kito kvalifikuojančio požymio – rangovo veikimo savarankiškai – nebūtinuoju sudedamuoju elementu, kuris gali padėti kvalifikuoti sutartį kaip rangos sutartį;
2. Atsižvelgiant į tai, kad CK 6.645 str. 4 d. yra nurodoma, jog darbų pobūdis turėtų būti nedidelis, kas yra lingvistiškai negalima formuluotė, bei tai, kad daikto perdirbimas negali būti kvalifikuojamas kaip pirkimo-pardavimo sutartis, nes tai prieštarautų pirkimo-pardavimo sutarties sampratai, todėl, kad perdirbimo atveju neįvyksta nuosavybės teisių perleidimas, manytina, jog CK 6.645 str. 4 d. formuluotė yra ydinga ir yra siūlytina keisti šią teisės normą, numatant tokį normos tekstą: „Jeigu atliekamų darbų vertė palyginti su pagaminto ar perkamo daikto verte yra nedidelė ir darbų atlikimas, atsižvelgiant į jų pobūdį, nėra dominuojantis sutarties santykis, tai sutartis pripažįstama ne rangos, o pirkimo-pardavimo sutartimi.“ Atitinkamai, CK 6.645 str. 4 d. nustatyta papildoma rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atribojimo taisyklė turi būti vertinama pasitelkiant ekonominį kriterijų – darbų vertė neturėtų viršyti 25% daikto vertės, taip pat darbų pobūdis turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į darbų kiekį, t.y. kokią dalį susitarimo sudaro darbų atlikimas, bei turi būti atsižvelgiama į darbų pobūdžio individualumą arba sukuriamo objekto individualumą, kaip darbų pobūdžio pasekmę, atitinkamai įvertinant rangovo specialius įgūdžius bei patirtį.
3. Nepaisant to, kad pagal CK 6.718 str. 5 d. paslaugų sutarties šalys gali susitarti, jog pagal paslaugų sutartį paslaugų teikėjas privalo pasiekti tam tikrą rezultatą, kuris gali būti tik nematerialus bei neturintis savarankiškos ir nepriklausomos išraiškos,

kuri galėtų būti perduodama užsakovui, CK 6.724 str. įtvirtinta galimybė subsidiariai taikyti rangos sutarčių nuostatas paslaugų sutartims yra mažinama rangos bei paslaugų sutarčių kvalifikavimo reikšmė ir šios sutarčių rūšys yra pernelyg sugretinamos, nors CK buvo pasirinkta išskirti rangos ir paslaugų sutartis kaip atskiras sutarčių rūšis. Atsižvelgiant ir į Vokietijos Federacijos Respublikos praktiką dėl griežto rangos ir paslaugų sutarčių atirbojimo, paslaugų sutartys, kurioms pagal galiojantį CK reglamentavimą galėtų būti subsidiariai taikomos rangos sutarties nuostatos, turėtų būti kvalifikuojamos kaip mišrios sutartys, konkreitiems teisinio santykio elementams taikant, atitinkamai, rangos ar paslaugų sutartis reglamentuojančias teisės normas, panaikinant CK 6.724 str., bei, jeigu įstatymų leidėjas matytų būtinybę, CK 6.724 str. siektas apsauginis tikslas galėtų būti pasiektas papildomu paslaugų sutarčių reglamentavimu.

4. Autorinių kūrinių užsakymo sutarčių atveju, išskirtinis dalyko požymis yra turtinių teisių į kūrinių perdavimas, tačiau pastebėtina, jog tiek rangos, tiek šių sutarčių dalykai savo turiniu yra panašūs – abejomis sutartimis, savo esme, yra susitariama dėl tam tikro rezultato pasiekimo ir perdavimo, atliekant tam tikrą darbą. Tai rodo šių sutarčių giminingumą, dėl ko autorinių kūrinių užsakymo sutartims, iki turtinių teisių perdavimo, autoriui atliekant kūrybą bei kuriant kūrinių, t.y. vykdant prievoles, nesusijusias su autorių turtinėmis teisėmis, yra taikytinos rangos sutartis reglamentuojančios teisės normos, nes šių prievolių apimtyje autorinių kūrinių užsakymo sutartys nesiskiria nuo rangos sutarčių. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, darytina išvada, jog rangos ir autorinės kūrinių užsakymo sutartys yra ne tik giminingos sutartys, autorinės kūrinių užsakymo sutartys, be kita ko, remiantis CK XXXIII skyriuje įtvirtintomis mokslinių tyrimo darbų ir projektavimo darbų rangos sutartimis, kurioms gali būti taikytinos ATGTĮ įtvirtintos teisės normos, laikytinos specifiniu rangos sutarčių porūšiu, todėl rangos ir autorinių kūrinių užsakymo sutarčių atirbojimas nėra būtinas ir iš esmės nėra galimas.

Literatūros sąrašas

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000 m., Nr. VIII-1864;
3. Lietuvos Respublikos statybų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996 m. Nr. I-1240;
4. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994 m. Nr. I-552;
5. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999 m. Nr. VIII-1185.

Užsienio valstybių teisės aktai:

6. German Civil Code, BGB. *Bundesministerium de Justiz und fur Verbraucherschutz* [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html;
7. Supply of Goods and Services Act 1982. [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. vasario 12 d.]. Prieiga per internetą: < <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1982/29>>.

Tarptautinės sutartys:

8. 1980 m. Jungtinių Tautų Konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių. *Valstybės žinios*, 1995 m., Nr. 102-2283.

Teismų praktika:

9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Marketas“ v. UAB „Magirnis“, Nr. 3K-3-561-378/2016;
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Esigna“ v. UAB „Vandens taxi“, Nr. 3K-3-483-684/2016;

11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. birželio 29 d. nutartis civilinėje byloje V.Buivydo gamybinės komercinės įmonės „Šaka“ v. UAB „Baltic Wood Service“, Nr. e3K-3-334-684/2016;
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje E.J. v. ŽŪB „Nemunas“, Nr. 3K-3-599-378/2015;
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. spalio 2 d. nutartis civilinėje byloje Šiaulių apygardos prokuratūra v. AB „Panevėžio statybos trestas“, Nr. 3K-3-490-469/2015;
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. birželio 17 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Giftika“ v. R.V., Nr. 3K-3-385-378/2015;
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Hidras“ v. UAB „Projestos projektai“, Nr. 3K-3-311-415/2015;
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Auster ir Ko“ v. UAB „Terra IT“, Nr. 3K-3-177-687/2015;
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 20 d. nutartis civilinėje byloje T.B. v. UAB „Sostinės būstai“, Nr. 3K-3-81-219/2015.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje O.V. v. A.P., R.P., R.J.S., Nr. 3K-3-15-701/2015;
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje J.U. v. Muitinės departamentas prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Nr. 3K-3-76/2014;
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje A.D. v. UAB „Statybos linija“, AB SEB bankas, Nr. 3K-3-11/2014;
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Etnomedijos Intercentras v. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Nr. 3K-3-535/2013;

22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje UAB „AV investicija“ v. VĮ Ignalinos atominė elektrinė, Nr. 3K-3-79/2013;
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „YIT Technika“ v. AB „Kraft Foods Lietuva“, Nr. 3K-3-110/2013;
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 11 d. nutartis civilinėje byloje S.A. v. UAB „LIT-INVEST“, Nr. 3K-3-103/2013;
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nordea Bank Finland Plc v. G.K., D.K., Z.V., O.V., Nr. 3K-3-588/2012;
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 19 d. nutartis civilinėje byloje K.K. v. V.S., Nr. 3K-3-575/2012;
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. gruodžio 5 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Archyvų ir dokumentų tvarkytojai“ v. UAB „Tamro vaistinė“, Nr. 3K-3-543/2012;
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje R.B. v. BUAB „Eudanas“, UB Ūkio bankas, Nr. 3K-3-81-219/2015;
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 1 d. nutartis civilinėje byloje BUAB „Hronas“ v. UAB „Molesta“, Nr. 3K-3-206/2011;
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 27 d. nutartis civilinėje byloje AB DnB Nord bankas v. P.A.B., Nr. 3K-3-559/2010;
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Baltic orbis“ v. UAB „Fima“, Nr. 3K-3-224/2010;
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis civilinėje byloje AB If P&C insurance AS v. UAB „Įrengimas“, Nr. 3K-3-516/2009;
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje A.K. v. UAB „Alsva“, Nr. 3K-3-608/2008;

34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2003 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Jūtoma“ v. UAB „Saurida“, Nr. 3K-3-887/2003;
35. Lietuvos apeliacinis teismas. 2015 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Rusijos Federacijoje registruotas juridinis asmuo „Krovlia profi“ v. UAB „Zindra“, Nr. 2A-687-186/2015;
36. Lietuvos apeliacinis teismas. 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Amekus“ v. UAB „Klaipėdo magma“, Nr. 2-2255/2014;
37. Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. gruodžio 20 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Rausidas“ v. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Šilalės skyrius, Nr. 2A-1276/2013;
38. Lietuvos apeliacinis teismas. 2011 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje UAB „MACRO INVESTMENT“ v. E.V., Nr. 2A-331/2011;

Specialioji literatūra:

39. STANISLOVAITIS, R. *Komercinė teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2005;
40. MIKELĖNAS, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. Pirmas tomas. Vilnius: Justitia, 2003;
41. MITKUS, S., CIBULSKIENĖ, R. *Statybos rangos sutartys: kvalifikavimo problemos*. Vilnius: Teisė, 2009, Nr. 70;
42. MITKUS, S. *Sutartiniai teisiniai santykiai statyboje*. Vilnius: Teisė, 2003, Nr. 49;
43. GEDEIKIS, M., BLIUVAITĖ, S. *Preliminarioji sutartis*. Vilnius: Justitia, 2005, Nr. 4.
44. AMBRASIENĖ, A., et al. *Civilinė teisė. (Prievolių teisė)*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2004;
45. SCHLECHTRIEM, P.; SCHWENZER, I. *Commentary on the UN convention on the international sale of goods (CISG): Second (English) edition*. United States, New York: Osxford university press, 2005;
46. ABBOTT, K.; PENDLEBURY, N. *Business Law*. London: DP Publications Ltd, 1991;
47. BEALE, H., et al. *Cases, Materials and Text on Contract Law. Ius commune casebooks for the common law of Europe: Second edition*. Jungtinės Amerikos Valstijos, Jungtinė Karalystė, Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 2010;
48. MIZARAS, V. *Autorių teisė*. Monografija: II tomas. Vilnius: Justitia, 2009;

49. USONIENĖ, J. *Autorių teisių perdavimo ypatybės*. Monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2008 m.

Kita praktinė medžiaga:

50. UNCITRAL. *Digest of Case Law on the United Nations Convention on the Contracts for the International Sale of Goods. 2016 edition* [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/pdf/english/clout/CISG_Digest_2016.pdf>;

51. Draft Common Frame of Reference. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law* [interaktyvus, žiūrėta 2017 m. kovo 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf>.

Santrauka

Šio magistrinio darbo tikslas buvo atskleisti rangos sutarčių atribojimo nuo pirkimo-pardavimo, paslaugų ir autorinių kūrinių užsakymo sutarčių problematiką, kuri pasireiškia tiek atitinkamų sutarčių rūšių reglamentavime, tiek taikyme praktikoje ar aiškinime. Šio tikslo buvo siekiama pirmiausia išaiškinant sutarčių sampratą ir išskiriant kvalifikuojančius požymius, kuriais remiantis buvo pateikiami šių sutarčių atribojimo pagrindai.

Analizuojant rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atribojimo problematiką daugiausiai dėmesio buvo skiriama Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse išskirtam papildomam šių sutarčių atribojimo pagrindui, kuris taikytinas neatsižvelgiant į sutarčių kvalifikuojančius požymius. Ši norma buvo aiškinama atsižvelgiant į 1980 m. Jungtinių Tautų konvencijoje dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių įtvirtintą analogišką rangos ir pirkimo-pardavimo sutarčių atribojimo kriterijaus.

Paslaugų ir rangos sutarčių atribojimo atveju, šiame magistriniame darbe yra atskleidžiamas paslaugų sutarties, kuria šalys susitaria dėl tam tikro tikslo pasiekimo, aiškinimas bei analizuojamas rangos sutartis reglamentuojamų teisės normų taikymo galimybė, numatyta Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse, bei jos pagrįstumas.

Galiausiai, paskutinėje šio darbo dalyje, pateikiama autorinių kūrinių užsakymo sutarčių analizė, atribojimo nuo rangos sutarčių kontekste, kuri nėra plačiai analizuota Lietuvos teisės doktrinoje. Remiantis šiuo tyrimu, pateikiamos rangos sutartis reglamentuojančių teisės normų taikymo galimybės autorinių kūrinių užsakymo sutartims bei pateikiamas šių sutarčių galimas klasifikavimas.

Atlikus aukščiau minėtą tyrimą, šiame darbe pateikiamos išvados, susijusios su rangos ir panašių į ją sutarčių reglamentavimu, taikymu bei aiškinimu.

Problems of Distinction of Work Contracts from Similar Contracts

Summary

The purpose of this master's work was to elucidate the issues of the distinction of contracts for work from sale and purchase contracts, service contracts and the contracts for the order of an author's work, which manifest in the respective contract's regulation, practical application, or interpretation. These goals were achieved by explaining the contract's conception and distinguishing the qualifying features of these contracts, which were used to present the distinction basis of these contracts.

While analysing the issues of distinction of contracts for work from sale and purchase contracts, the focus was on the ancillary distinction basis of these contracts set in the civil code of the Republic of Lithuania. The application and interpretation of this rule was also explained according to the 1980 United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods, which has an analogous distinction basis for these contracts.

In the case of distinction of service contracts from contracts for work, the interpretation of service contracts, by which the parties agree to achieve a certain goal, is presented and the possibility, set in the civil code of the Republic of Lithuania, to apply the rules governing contracts for work, for service contracts, is analysed, also evaluating its soundness.

Finally, in the final part of this work, the analysis of the contracts for the order of an author's work, in the context of distinction from contracts for work, is presented, which has not been exhaustively analysed in the legal doctrine of Lithuania. Based on this study, the possibilities of the application of the rules, governing contracts for work, to contracts for the order of an author's work, are presented. Furthermore, the possible classification of these contracts is presented.

After performing the study, specified above, the findings, related to the regulation, application, and interpretation of contracts for work and similar contracts, are presented.